

I N H O U D S O P G A V E

Afstamming FRANS BIJLSMA	2	Kersttoespraak JOHANN HOFMANN	20
Het bedrog van Harun Yahya MARCEL KLEIN	4	Pensioenen en solidariteit ENNO NUY	21
Het secularisme in de moderne tijd FRANS van DONGEN	8	Geschiedenis religiante terreur FRANS van DONGEN	22
Het ongelukkige van idealisme RIK MIN	10	Geen karikatuur publieke ruimte ENNO NUY	25
Ter ziele ROLAND HARTMAN	12	<i>BOEKEN</i> Rome te Lisse JAN BONTJE	26
Tijdschrift de AS bestaat 40 jaar <i>(binnengekomen)</i>	13	Dalai Lama – val van een godkoning THOMAS SPICKMANN	27
God is dood en staat weer op EWOUT KLEI	14	<i>REACTIES</i> Iets beter dan niets? FRANS COUWENBERGH	30
Yuri Honing zwicht terecht niet ENNO NUY	15	Ietisme is toch nog wat ouder BEN WARNER	30
Zomaar wat vrije gedachten GERHARD ELFERINK	16	Selectieve verontwaardiging ANTON MULLINK	30
Ontkerstening ANTON van HOOFF	18	Politiek is keuzes maken HANS de VRIES	31
Depri LEON WECKE	19	Alles is relatief HANS LOUIS KOEKOEK	32

Afstamming

FRANS BIJLSMA (1938) is rustend medisch specialist en oud-redacteur van De Vrijdenker

Een van de vele dingen in het leven waar je helemaal niets aan doen kunt, is je voorgeslacht. Hoe je het keert of wendt, verfraait of ontkent, het is zoals het is en het zal nooit veranderen. Gelukkig weten de meesten van ons er weinig van.

Dat is maar goed ook, want het zou wel eens lelijk kunnen tegenvallen. Meevallen kan het natuurlijk ook, maar het is altijd de vraag in hoeverre je het op jezelf moet betrekken. Gerichte naspeuringen op het gebied van de genealogie kunnen van alles opleveren. Het kan ineens blijken dat je aan Heinrich Himmler geparenteerd bent, of aan Landru of Jack the Ripper of, dichterbij, aan Raymond Westering, bekend oorlogsmisdadiger in voormalig ‘Nederlands’-Indië. Anderzijds zou ook W.A. Mozart in je stamboom kunnen zitten, of Albert Schweitzer, of Aletta Jacobs. Hoe dan ook, het is *nooit* je eigen verdienste, net zomin als je te laken bent voor de minder gezellige voorvaders. Hoe ik, tussen twee haakjes, over het erfelijk koningschap denk laat zich uit het voorgaande wel opmaken.

Ikzelf ben maar matig geïnteresseerd in mijn voorgeslacht. Ik weet er niet veel van, want voor zover ik kan nagaan waren het eenvoudige lieden van wie niet veel is vastgelegd. Er kan van alles tussen hebben gezeten: slavenhalers, beroepssoldaten (in één geval, een grootvader, weet ik dat zeker), boeren, wevers, kleermakers, timmerlieden, marskramers, beulen en beulsknechten, ambtenaren, landjonkers, hoeren, wasvrouwen, ondernemende weduwen, huisvrouwen, dienstmeisjes, baronessen, marktvrouwen. Goede mensen, vriendelijk, mild tegenover hun omgeving, of nare, agressieve lieden, treiteraars of uitzuigers van anderen, dieven, moordenaars: ik weet het niet en het deert me niet.

Wie zo eens naar zijn voorgeslacht kijkt mag zich, als daar aanleiding toe zou zijn, nergens op beroemen. Het is een kwestie van toeval en het is, nogmaals, nooit een eigen verdienste. Anderzijds kan men jou in voorkomende gevallen niets verwijten, jij hebt geen schuld aan wat mensen uit vorige generaties hebben gedaan die toevallig jouw achternaam (of die van je moeder) dragen. Het kan ook via zijlijnen zijn gegaan, maar dat maakt weinig uit.

Trekt men dit in breder verband (familie, volk), dan dient zich een moeilijk probleem aan. Kan men een heel volk, of de huidige regering daarvan als “rechtsopvolger”, aansprakelijk stellen voor in historische tijden begaan onrecht? En zo ja, hoe ver gaat dat dan terug? Moeten wij nog boos zijn op de Duitsers (1940-1945), op de Fransen (1795-1813), op de Spanjaarden (1568-1648)? Hebben de Surinamers en de Antillianen gelijk als ze nu nog hun gram uiten over de slavernij onder Nederlands bewind, die in 1863 werd opgeheven? De absurditeit van een en ander wordt duidelijk als je nationalistische Serviërs moet aanhoren over de Slag op het Merelveld tegen de Turken (Kosovo Polje, 1389), die de Serviërs trouwens verloren, of Vlamingen over de Guldensporenslag (1302), of zionisten over het hele voormalige Palestina, tot aan de Jordaan, dat ver voor onze jaartelling tot Groot-Israël zou hebben behoord. Historisch onrecht is nooit meer goed te maken, als men dit al zou willen of kunnen, en men zou er goed aan doen eens wat minder op de trom van nationalisme en valse sentimenten te roffelen. En toch blijft er, zeker bij de meer recente gebeurtenissen, iets knagen. Zou het niet verstandig zijn een of andere vorm van “*Wiedergutmachung*” te beperken tot de directe slachtoffers en maximaal één generatie daarna? En als er iemand terecht moet staan dan zijn dat de daders, niet hun familieleden of nageslacht. Tenzij natuurlijk die familieleden actief en bewijsbaar hebben meegedaan. Vrijdenkers, humanisten en gelukkig ook vele anderen gaan uit van individuele schuld, die ook de basis van ons rechtsstelsel vormt. Gruwelijk zijn de herinneringen aan recente maatschappijen die zich voor heel geavanceerd hielden, maar die voor (meestal vermeende) misdaden niet alleen bepaalde personen, maar ook hun familieleden vervolgden, zoals in Nazi-Duitsland, Sovjet-Rusland en communistisch China tijdens de Culturele Revolutie. Het

doet denken aan duistere tijden, aan de sfeer van vendetta en bloedwraak.

Terug naar de eigen familie. Een van de aardigste verhalen over dit thema is *Tom Poes en de Meester-Schilder* van Marten Toonder, een vroege Heer Bommel/Tom Poes strip uit ca. 1946. Aan Heer Bommels portrettengalerij van zijn voorouders ontbreekt nog één schilderij, dat van Grompel Grislie, de stamvader der Bommels. Heer Olivier heeft alleen een foto van hem, maar Terpen Tijn, de meesterschilder die Tom Poes toevallig ontmoet heeft, is bereid zijn bolle ... eh dingen te portretteren. Over het honorarium kan later worden gepraat. Na voltooiing is het schilderij naar de foto goed gelukt, maar er ontbreekt nog één ding: Terpen Tijn's

handtekening. Eerst verlangt "heer Tijn" als honorarium iets dat Heer Bommel zeer dierbaar is: zijn pijp. Heer Ollie sputtert tegen en weigert, en de schilder verlaat met dreunende passen slot Bommelstein. 's Nachts gebeurt er iets onverwachts: Grompel Grislie treedt uit zijn lijst. Hij gaat op pad en richt in en om Bommelstein vreselijke verwoestingen aan en zit vol gemene streken. Ten einde raad beweegt Tom Poes de schilder terug te komen. Hij krijgt Heer Bommel's pijp en zet zijn handtekening, waarna Grompel Grislie terug stapt in zijn lijst. Eind goed al goed, maar deze stamvader was ... geen Heer, vindt Heer Ollie. Bekijken we de biologische achtergrond van afstamming en verwantschap wat nader, dan betreden we een glibberig pad, om niet te zeggen een mijnenveld. Zeker, er zijn algemene regels, maar ook veel uitzonderingen, nuances, onzekerheden en onverwachte ontwikkelingen. Het belangrijkste is natuurlijk het DNA in de celkern, drager van de erfelijke eigenschappen. Het bepaalt de diersoort (of plantensoort) waar men toe behoort, heeft veel kenmerken van het erfelijk materiaal van ouders, familie en voorouders en is ten slotte specifiek voor één individu. Alleen eenige tweelingen zijn genetisch identiek. Ieder mens krijgt de ene helft van zijn genetisch materiaal na de reductiedeling voor geslachtscellen van zijn vader, de andere helft van zijn moeder. Dat is "nature", maar een persoon wordt ook gevormd door "nurture": het geheel van invloeden van buitenaf die zich in een

mensenleven kunnen voordoen. Dat begint al in de baarmoeder. Je kunt met tal van aangeboren afwijkingen, ontwikkelingsstoornissen of eigenaardigheden ter wereld komen die geen erfelijke basis hebben. En daarna is er in de kinderjaren een zee van mogelijkheden, die vaak tot in de volwassenheid reikt. Het toeval speelt er een belangrijke rol in.

Hoe sterk "nature", de erfelijke aanleg, kan werken is algemeen bekend. Wie wordt niet regelmatig getroffen door de opvallende gelijkenis in uiterlijk tussen ouders en kinderen, of tussen broers en zusters, soms tot op de millimeter? Als dan ook het gedrag overeenstemt, komen we aan met spreekwoorden en gezegden zoals "de appel valt niet ver van de boom", of "een

aardje naar zijn vaartje". Je zou al gauw denken dat het DNA een soort ijzeren wil oplegt, maar dat is niet zo.

Erfelijkheid (genetica, van de mens: antropogenetica) is een fascinerend terrein dat sinds Gregor Mendel de resultaten van zijn kruisingsproeven met erwtenplanten publiceerde (1865), nog volop in ontwikkeling is. Dacht men aanvankelijk dat je de eigenschappen bij voortplanting met wat eenvoudig rekenwerk kon vaststellen, later bleek dat het veel ingewikkelder was. Zo is er sprake van overheersende en zwakkere genen (dominant en recessief), verminderde expressie, al of niet geslaagde reparatie van DNA defecten, geslachtsgebonden overerving, onverwachte mutaties, erfelijk overdraagbare ziekten. Komen we aan het gedrag van mensen toe, inclusief karaktereigenschappen en psychische structuur, dan zijn de zaken nog veel ingewikkelder. Er is veel discussie hierover en weinig staat nog vast. Van enkele eigenschappen zoals intelligentie en muzikaliteit is vaak wel een erfelijke aanleg aan te wijzen, maar deze kan in het verloop van de generaties weer even vlug verdwijnen als ze zich heeft voorgedaan.

Genetisch onderzoek als onderdeel van biologie en geneeskunde, maar ook van landbouw en veeteelt, vindt momenteel over de hele wereld plaats. Het hele menselijke genoom werd, nog wat schetsmatig, voor het eerst beschreven in 2000 (J. Craig Venter en medewerkers, USA). Elk jaar worden nieuwe genen ontdekt, hun functie voor het eerst

beschreven en hun plaats op de chromosomen (samengebald DNA met een eiwitvulling in de celkern) vastgesteld. Het is ook gebleken dat door processen in de cel genen als het ware “ingeschakeld” of “uitgeschakeld” kunnen worden, terwijl soms eigenschappen door meerdere genen veroorzaakt worden. Uiteraard wordt bij veel research gebruik gemaakt van lagere, zich snel voortplantende organismen. Het is de vraag of de resultaten hiervan altijd direct op de mens van toepassing kunnen zijn, al zijn veel genetische mechanismen bij dieren en planten gelijk of althans vergelijkbaar. Het is tegenwoordig mogelijk een gen “in te bouwen” in een ander organisme dan waar het oorspronkelijk in zat. Dit heeft op een aantal terreinen van wetenschap gunstige, of in ieder geval veelbelovende resultaten opgeleverd. Zoiets heeft uiteraard ook maatschappelijke en ethische consequenties. Laten we het erop houden dat de angst van diverse milieu-

bewegingen en actiegroepen voor genetisch gemodificeerde organismen in de meeste gevallen volkomen ongegrond is. Men is bang dat er een “monster van Frankenstein” gecreëerd wordt. Tot nu toe is daar geen enkele aanleiding voor, al blijft voorzichtigheid natuurlijk altijd geboden. Wat psychische eigenschappen betreft lijken omgevingsfactoren in de eerste decennia van een mensenleven (“*nurture*”) van grotere invloed op het gedrag dan wat er genetisch vastligt, nog afgezien van volkomen toevallige en onverwachte varianten in gedrag die noch tot “*nature*”, noch tot “*nurture*” te herleiden zijn. Al met al is de “*nature*” component van een individu vastgelegd, maar zeker in de psychische sfeer niet onwrikbaar. Het is een gegeven, men moet het er *for better and for worse* mee doen. Nooit iets om je schuldig te voelen, nooit iets om je op de borst te slaan.

Het bedrog van Harun Yahya - 1

MARCEL KLEIN (1972, Stadskanaal) is redacteur van De Vrijdenker

‘If the misery of our poor be caused not by the laws of nature, but by our institutions, great is our sin.’ Charles Darwin.

T. H. Huxley, Engels natuuronderzoeker en filosoof, zei: *‘Het is mijn taak mijn strevingen te leren zich naar de feiten te voegen, niet te trachten de feiten in overeenstemming te brengen met mijn strevingen.’*

Deze houding is kenmerkend voor de ware filosoof en wetenschapper. Religieuze fanatici hebben echter altijd het tegenovergestelde gedaan. Deze pleitbezorgers van het obscurantisme trachten de inhoud van hun religieuze geschriften in overeenstemming te brengen met de feiten uit de wetenschappen, wat ze, zoals vanzelfsprekend, alleen kunnen doen door te verdraaien en te liegen.

Iemand die daarin heel erg ver gaat is de Turkse creationist Adnan Oktar* die onder het pseudoniem Harun Yahya schrijft. Hij geeft het darwinisme de schuld van alle ellende waar de wereld nu onder lijdt, zoals armoede, oorlog en terrorisme, en verbindt deze met gewelddadige ideologieën uit het recente verleden, zoals het nazisme en het stalinisme. Charles Darwin wordt door hem neergezet als iemand die genocide en racisme propageert en hij stelt hem verantwoordelijk voor de kwalijke uitwassen van sociaaldarwinisme, marxisme (communisme) en fascisme.

De werkelijkheid ligt genuanceerder. Laten we beginnen met sociaaldarwinisme. Sociaaldarwinisme heeft weinig tot niets te maken met de evolutietheorie van Darwin, maar is gebaseerd op de opvattingen van de Britse filosoof Herbert Spencer (1820-1903), die de biologische inzichten van het darwinisme toepaste op de menselijke samenleving. Bij de meest extreme interpretaties van het sociaaldarwinisme kwam dit neer op het in stand houden van maatschappelijke wantoestanden. Het natuurlijke-selectieproces zou er voor zorgen dat alleen de sterken zouden overleven in de ‘strijd om het bestaan’, waardoor er volgens

Adnan Oktar, alias Harun Yahya

sommige sociaaldarwinisten vanzelf een ideale maatschappij zou ontstaan. Dit is een onnozele en eenzijdige interpretatie van darwinistische principes die immers slechts de samenhang, diversiteit en oorsprong van het leven willen verklaren. Dit soort ideologieën is voornamelijk gebaseerd op egoïsme en negeert of onderwaardeert het belang van andere overlevings-strategieën als altruïsme en samenwerking.

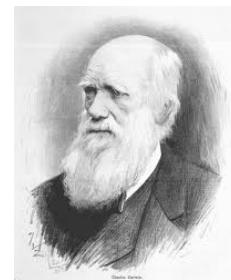
Een andere ideologie die het darwinisme uit zijn biologische context ruikt is het marxisme. Karl Marx (1818-1883) en Friedrich Engels (1820-1895) pasten de ideeën van Darwin toe op de maatschappij, al deden ze dit op een andere manier dan de sociaaldarwinisten. Marx en Engels zagen zichzelf als de ontdekkers van de evolutie in de geschiedenis van de menselijke samenleving. In het kort komt het er op neer dat marxisten de geschiedenis als een geschiedenis van klassenstrijd zien. Wanneer het technologisch peil stijgt, verandert ook het karakter van de klassenstrijd. Deze strijd speelt zich eerst af tussen meesters en slaven, vervolgens tussen de feodale machthebbers en horigen. De laatste strijd speelt zich af tussen de proletariërs (de bezitloze arbeidersklasse) en de bourgeoisie (grootkapitaalbezitters), waarbij het proletariaat uiteindelijk zal zegevieren. Na de overwinning van het proletariaat komt de 'ideale' samenleving in zicht; de klassenloze maatschappij onder de dictatuur van het proletariaat.

Deze parallel van Marx en Engels heeft net als de filosofie van het sociaaldarwinisme niets te maken met organische evolutie en de oorsprong van soorten. De laatste conclusie is zelf antidarwinistisch. Een klassenloze maatschappij is onmogelijk, wat het marxistische 'experiment' (o.a. de Sovjet-Unie) duidelijk heeft uitgewezen. Er zijn nu eenmaal verschillen in intelligentie en vaardigheden, waardoor er automatisch klassenverschillen zullen ontstaan. Wanneer een klassenloze maatschappij op de onnatuurlijke, marxistische wijze wordt geforceerd, zullen de klassenverschillen zich op een andere manier manifesteren; nl. in politieke en bureaucratische macht.

Racisme

In het voorwoord van 'Het bedrog van de evolutieeler' citeert Harun Yahya o.a. uit 'The Descent of Man' van Charles Darwin: *'In de nabije toekomst, niet erg ver wanneer het in eeuwen gemeten wordt, zullen de beschaafde rassen van de mens vrijwel zeker de primitieve rassen over de hele wereld uitroeien en vervangen. Tegelijkertijd zullen antropomorfe apen ongetwijfeld uitgeroeid zijn. De kloof tussen de mens en zijn naaste verwanten zal dan groter zijn, want het zal dan gaan tussen aan de ene kant de mens in een beschaafdere staat, mogen we hopen, zelfs dan de Kaukasische mens, en wat apen zo laag als de baviaan aan de andere kant. In plaats van zoals nu tussen de neger of de Aboriginal en de gorilla.'*

Menig lezer zal na het lezen van deze tekst geschokt zijn. Context is hier echter van cruciaal belang; die context die door de beschermheiligen van het creationisme vaak met opzet achterwege wordt gelaten, zodat het citaat de schijn wekt dat Darwin genocide en rassenhaat aanmoedigde. Wanneer we de rest van het citaat lezen dan zien we dat Darwin tracht te verklaren waarom er zulke grote biologische verschillen bestaan tussen verwante 'rassen' (de lezer dient hier ook te beseffen dat het begrip 'ras' in de 19de eeuw geen negatieve lading had zoals nu). Darwin beschreef de wereld zoals hij deze **waarnam**, niet zoals hij deze wenste te zien. Zélf s uit de uitgekledede versie van de creationisten kan de zorgvuldige lezer dit al opmaken, maar de ontbrekende regels laten het overduidelijk zien (mijn exemplaar, De afstamming van den mensch, is een vertaling uit 1889, vandaar het archaïsche taalgebruik): *'De groote gaping in de organische reeks tusschen den mensch en zijn naaste verwanten, die door geen uitgestorven of levende soort kan worden aangevuld, is dikwerf aangemerkt als een ernstig bezwaar tegen het geloof dat de mensch van den eenen of anderen lageren vorm afstamt, maar dit bezwaar zal niet zeer gewichtig toeschijnen aan hen die, door algemeene redenen overtuigd, in het algemeene beginsel van ontwikkeling gelooven. Men ontmoet elk oogenblik gapingen in alle deelen van de reeks, sommige wijd en scherp begrensd, andere in verschillende mate minder sterk uitgesproken; zooals tusschen den orang en zijn naaste verwanten; tusschen Tarsius en de overigen Lemuriden; tusschen den olifant, en in nog sterkere mate tusschen de Snaveldieren en de overige Zoogdieren. Al deze gapingen hangen echter alleen af van het aantal verwante vormen dat is uitgestorven.'*¹

Charles Darwin

Darwin's persoonlijke levenshouding komt meerdere malen duidelijk naar voren in al zijn werken, en deze steekt scherp af tegen de malversaties van de bijgelovigen die Darwin – een bijzonder zachtaardige en progressieve abolitionist en vrijdenker – afschrijven als een nihilistische racist en mensenhater. Dit is een van de vele mooie passages die Darwin's humanistische levensfilosofie benadrukken: *'De inboorlingen van Amerika, de negers en de Europeanen verschillen in geestgesteldheid evenveel van elkander, als eenig drietal mensenrassen ter wereld; toch trof mij telkens, terwijl ik met de Vuurlanders aan boord van de Beagle was, hoevele kleine karaktertrekken zij bezaten, die bewezen, hoezeer hun geest op den onzen geleek, en evenzoo ging het mij met een volbloed neger, met wien ik eens bij toeval op vertrouwelijk voet kwam. Het kan nauwelijks missen, of de groote gelijkheid in smaak, neigingen en gewoonten tusschen menschen van alle rassen moet een diepen indruk maken op ieder die de belangwekkende werken van den heer Tylor en Sir J. Lubbock leest.'*²

Terwijl Darwin persoonlijke vriendschappen aanging met negers en hij een fel tegenstander was van de slavernij, bevonden veel van zijn creationistische tegenstanders zich nog in het stadium dat ze twijfelden of negers wel tot de menselijke soort behoorden. Een van de bekendste racistische creationisten was de Zwitserse geoloog Louis Agassiz. Hieronder volgen enkele citaten uit brieven van Agassiz, die de Amerikaanse bioloog Stephen Jay Gould ontdekte in de archieven van de universiteit van Harvard in California.

'De ontembare, dappere, trotse Indiaan; hoezeer staat hij in een ander licht naast de gedweë, kruiperige, naïperige neger, of naast de sluwe, listige en laffe mongool! Zijn deze feiten geen aanwijzingen dat de verschillende rassen niet tot één niveau in de natuur behoren?'

'Er zijn op aarde verschillende mensen rassen, die verschillende delen van haar oppervlak bewonen... en dit feit legt ons de verplichting op de relatieve rangorde tussen deze rassen vast te leggen.'

Louis Agassiz

*'In Philadelphia had ik voor het eerst langdurig contact met negers; alle bedienden in mijn hotel waren gekleurd. Ik kan u nauwelijks de pijnlijke indruk beschrijven die ik onderging, vooral omdat het gevoel dat zij in mij opwekten tegengesteld is aan onze ideeën over de broederschap van het mensenras en de unieke oorsprong van onze soort. Maar de waarheid boven alles. Niettemin ervoer ik medelijden bij de aanblik van dit gedegradeerde en gedegenereerde ras, en hun lot wekte deernis in mij bij de gedachte dat zij werkelijk mensen zijn. Het is mij echter onmogelijk het gevoel te onderdrukken dat zij niet van hetzelfde bloed zijn als wij. Bij het zien van hun zwarte gezichten met hun dikke lippen en grijnzende tanden, het kroeshaar op hun hoofd, hun gebogen knieën, hun uitgerekte handen, hun lange gekromde nagels, en vooral de leverkleur van hun handpalmen, kon ik mijn ogen niet van hun gezicht afhouden om hun te vertellen ver uit de buurt te blijven. En toen zij die afschuwelijke hand naar mijn bord brachten om mij te bedienen, wenste ik dat ik kon vertrekken om elders een stuk brood te eten, in plaats van met zo'n bediening te dineren. Wat een ongeluk voor het blanke ras, hun bestaan in sommige landen zo nauw verbonden te hebben met dat van negers! God behoeft ons voor zo'n contact!'*³

Dit soort citaten lees je niet in de creationistische pulp van tegenwoordig. Los van dit alles is het voor de evolutiebiologie totaal niet relevant wat voor morele opvattingen Darwin had. Zelfs al zou Darwin een liederlijk persoon zijn geweest dan zegt dit nog niets over de waarheid of onwaarheid er van. Het zegt al helemaal niets over de evolutiebiologie van deze tijd, want wetenschap is *'work in progress'*. De oude rassenleringen worden vnl. nog aangehangen door obscure occulte sekten, leden van de Ku Klux Klan en andere *white supremacy* groeperingen en niet of nauwelijks door wetenschappers. Hoogleraar fysiologie en evolutiebioloog Jared Diamond heeft in zijn boek *'Guns, germs and steel. The fates of human societies'* (in het Nederlands uitgebracht onder de titel *'Zwaarden, paarden en ziektekiemen'*) definitief afgerekend met de oude rassenleringen.

Nazisme

Verderop in het voorwoord gaat Harun Yahya zelfs nog stapje verder, door het Darwinisme verantwoordelijk te stellen voor de misdaden van Adolf Hitler en het nazisme: *'Hitler, die met deze opvattingen naar buiten kwam, sleepte de wereld mee in geweld dat zij nog nooit eerder had*

meegemaakt. Vele etnische en politieke groeperingen en in het bijzonder de joden werden aan gruwelijke wreedheid en afslachting in de Nazi-concentratiekampen blootgesteld. De Tweede Wereldoorlog, die met de invasie van de Nazi's begon, kostte 55 miljoen levens. Wat achter de grootste tragedie in de wereldgeschiedenis lag, was het Darwinistische concept van 'de strijd om te overleven'. De werkelijkheid ligt ook hier weer iets genuanceerder. Hoewel (verkeerd begrepen) concepten als 'natuurlijke selectie' en 'de strijd om het bestaan tussen soorten en rassen' zeker een invloed hebben gehad op het nazisme, was de invloed van religie en het occulte veel groter. Bovennatuurlijke verschijnselen speelden een grote rol bij beslissingen in het Derde Rijk. 'Forschungsgemeinschaft Deutsches Ahnenerbe', het 'wetenschappelijke' bureau van de SS, hield zich bezig met runen, astrologie, reïncarnatie en pendelen. Rassentheorieën waren afkomstig uit obscure occulte bronnen en hadden weinig tot niets te maken met de theorieën van Darwin.

De occulte religie van de nazi's was niet de enige oorzaak van de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust. Ook de katholieke kerk vormde een inspiratiebron door de vele pogroms in de middeleeuwen en had daardoor een groot aandeel. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kreeg Hitler veel steun van de paus. Het belangrijkste voorwerk werd echter verricht door de kerkhervormer en jodenhater Maarten Luther. In 1543, drie jaar voor zijn dood, schreef Luther zijn antisemitische smaadschrift 'Von den Juden und ihren Lügen', en tot aan zijn sterfbed was Luther bezig met het opruimen van de volksmassa's tot bloedige pogroms. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat Adolf Hitler een groot bewonderaar was van Luther. Hitler schreef in zijn *Mein Kampf* het volgende: 'Tot deze groep van grootsten behoren echter niet alleen de waarlijk grote staatslieden, maar ook alle andere grote hervormers. Naast Frederik de Grote staat hier zowel Maarten Luther als Richard Wagner.'

In 'Von den Juden und ihren Lügen' lezen we waarom Hitler een bewonderaar was van Luther: 'Wat moeten wij doen met dit verworpen, verdoemde volk der Joden?... 'Ten eerste moet men hun synagogen of scholen in brand steken en wat niet wil branden moet men met aarde overdekken, zodat geen mens er een steen of sintel meer van ziet, voor eeuwig niet. Dit moet men doen ter ere van onze Heer en de christenheid, opdat God ziet dat wij christenen zijn en zulke publiekelijk gelieg, gevloek en gelaster over zijn zoon en zijn christenen niet hebben geduld en hebben ingewilligd...'

'Ten tweede ook hun huizen afbreken en verwoesten. Want daar binnen doen ze hetzelfde als in hun scholen. In plaats daarvan brenge men hen onder een (simpel) dak of wijze hun een stal toe, zoals in het geval van de zigeuners...'

'Ten derde moet men hun al hun gebedenboeken en Talmoedleerboeken afnemen, waarin de genoemde afgoderij, leugens, vervloekingen en laster geleerd worden...'

'Ten vierde moet men hun rabbijnen op straffe van de dood verbieden voortaan nog te onderwijzen...'

'Ten vijfde moet men de Joden het vrijgeleide geheel ontzeggen en hun een straatverbod geven...'

'Ten zesde moet men hun het woekeren verbieden, dat hun ook door Mozes verboden is, aangezien ze niet in hun land zijn en geen heersers zijn over vreemde landen. Men moet hun alle contanten afnemen. Sieraden van zilver en goud neme men in bewaring...'

'Ten zevende moet men de jonge, sterke Joden en Jodinnen dorsvlegels, bijlen, houwelen, schoppen, spinrokkens en spinnewielen ter hand stellen en hen hun brood laten verdienen in het zweet huns aanschijns, zoals het de kinderen van Adam opgelegd is (Gen. 3:19). Want het gaat niet aan dat ze ons, die vervloekte gojim, in het zweet ons aanschijns laten werken en dat zij, die heilige lieden, achter de kachel liggen te luilakken en hun dagen genieten in vetzucht en pracht, er lasterlijk op pochen dat zij de heren zouden zijn ten koste van ons zwoegen. Men moet hun het luie zweet uit hun body drijven.'

'We moeten er echter op bedacht zijn dat zij ons mogelijk schade berokkenen, met betrekking tot onze lichamen, vrouwen, kinderen bedienden etc., als zij ons dienstbaar zijn en voor ons zouden werken...'

'Daarom nu en voor altijd: Weg met hen!'⁴

In een toespraak van 12 april 1922 in München werd duidelijk wat Hitler zélf als één van zijn grootste inspiratiebronnen beschouwde: 'Mijn gevoel als christen wijst me op mijn Heer en Heiland als een vechter. Het wijst me op de man die ooit in eenzaamheid, omringd door maar enkele volgelingen, de ware aard van deze Joden doorzag en mensen opriep om tegen hen te strijden en die – God's waarheid!- niet het grootst was als lijder, maar als vechter. Als christen en als mens heb ik met een grenzeloze liefde de passage gelezen waarin hij ons vertelt hoe de Heer zich ten slotte in al zijn macht

*verhief en de gesel greep om het addergebroed uit de tempel te verdrijven. Wat een indrukwekkende strijd heeft hij gevoerd tegen het Joodse vergif! Nu, na tweeduizend jaar, versta ik met de diepste emotie vollediger dan ooit tevoren dat het hierom was dat hij aan het kruis zijn leven moest laten.'*⁵

Binnen Harun Yahya's eigen religie, de islam, zijn er ook mensen geweest die mee hebben gewerkt aan Hitler's plan om de Joden uit te roeien. De grootmoefiti van Jeruzalem, Hadj Amin al-Hoesseini, was in de jaren '20 en '30 verantwoordelijk voor gewelddadige pogroms in Palestina. In 1941 vluchtte de moefiti naar Nazi-Duitsland waar hij op 28 november van datzelfde jaar een ontmoeting had met zijn geestverwant Adolf Hitler. De moefiti rekruteerde tienduizenden islamitische strijders voor de SS. Net als Hitler werd hij niet geïnspireerd door Darwin en de evolutietheorie, maar door zijn eigen gevoelens van haat en door een naargeestig mysticisme uit een eeuwenoud tijdperk van onwetendheid.

Noten:

1: Afstamming van den mensch.' Charles Darwin, blz. 277

2: Afstamming van den mensch.' blz. 344

3: <http://archive.org/details/AdolfHitlersRedenAdolfHitlersSpeeches> (fotokopieën van Hitler's toespraken in het Duits, waaronder de toespraak van 12 april 1922 in München; de Nederlandse vertaling van het citaat komt uit 'De kapelaan van de Duivel' van Richard Dawkins). Zie verder op www.youtube.com waar diverse toespraken van Hitler zijn te beluisteren waarin regelmatig Hitler's christelijke achtergrond opvallend merkbaar is.

4: 'Von den Juden und ihren Lügen' is in het Nederlands vertaald door René Simon Süss, een theoloog die in 2005 promoveerde op het thema Luther en de joden. De volledige vertaling is te vinden in Süss' zeer uitgebreide boek 'Luthers theologische testament. Over de Joden en hun leugens', en wordt daarin heel uitvoerig becommentarieerd en ingeleid. Het boek bevat tevens een vertaling van de appendix van Luther's (vermoedelijk laatste) preek in 1546 'Een waarschuwing voor de Joden.'

5: De duim van de panda. Stephen J. Gould. (zie ook

http://www.freethinker.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=38)

* Een interessante wetenswaardigheid over Adnan Oktar (Harun Yahya) kwam ik tegen in 'La Raison' (juli-editie van 2008), het lijfblad van onze collega-vrijdenkers in Frankrijk, waarin werd gemeld dat hij in 2008 veroordeeld is tot 3 jaar gevangenisstraf wegens het opzetten van een criminele organisatie (*Le 9 mai 2008, après plus de sept années de procédure, une cour d'Istanbul a condamné Adnan Oktar à trois ans de prison ferme pour 'création d'une organisation illégale' et 'enrichissement personnel'*).

Het secularisme in de moderne tijd

FRANS VAN DONGEN voorheen bestuurslid van De Vrije Gedachte, oprichter van de Atheïstisch-Seculiere Partij (ASP)

In de twee vorige series (Thales t/m Lucretius en Augustinus t/m Bruno) is aangetoond dat het seculiere denken in de Oudheid en de Middeleeuwen prominent aanwezig was. In deze derde serie zullen we laten zien dat het secularisme ook in de Moderne Tijd een grotere rol speelde dan men denkt en zelfs vanaf de ondergang van Rome via de Renaissance/Reformatie tot in onze tijd een opgaande lijn vertoont. 'Geschiedenis = Secularisme' lijkt hiermee aangetoond. Deze keer bespreken we Canabal en Russell

Tomás Garrido Canabal

Canabal leefde van 1891 tot 1943 voornamelijk in Mexico. Net als Bradlaugh was hij geen filosoof maar politicus. Hij was tot tweemaal toe gouverneur van de provincie Tabasco. Uit de maatregelen die hij nam, bleek echter duidelijk, dat hij nogal nadacht over religie.

Canabal

Een van Canabals eerste verordeningen was dat katholieke priesters voortaan verplicht waren om te trouwen. Want dat zou goed voor ze zijn. Er mocht voortaan niet meer dan 1 priester zijn op de 100.000 inwoners. Kerken liet hij plunderen en vervolgens sluiten. En hij richtte de zogenaamde 'roodhemden' op, een paramilitaire beweging wier voornaamste taak bestond uit het pesten van de katholieken.

Verder eiste Canabal van zijn ondergeschikten, dat ze hem groetten met "God bestaat niet," waarop hij dan altijd zei: "En dat heeft hij nooit gedaan."

Hij had visitekaartjes, waarop onder zijn naam stond 'De persoonlijke vijand van

god'. Alcohol vond hij te vergelijken met religie: schadelijk op ongeveer dezelfde manier. Alcohol werd dan ook verboden.

Door religie af te schaffen wilde Canabal zijn volk de twintigste eeuw binnenloodsen. De maatschappij moest voortaan gebaseerd zijn op de atheïstische rationaliteit, met het daarbij behorende gelijkheidsprincipe, en niet op religie. Hij dacht kennelijk in de traditie van Spinoza, Bayle, Meslier en Bradlaugh (zie: betr. denkers op Atheïstisch Canon*): Alle scholen werden openbaar; geloof moest voortaan volledig onzichtbaar zijn in het onderwijs, en vrouwen kregen kiesrecht.

Op zijn boerderij noemde Canabal zijn os 'de paus', zijn koe 'de heilige maagd van Guadalupe', zijn ezel heette 'jesus' en zijn stier was 'god'. Zijn twee kinderen noemde hij Lenin en Lucifer.

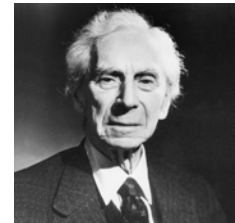
Bradlaugh en Canabal zijn vermeldenswaard, omdat zij demonstreren dat het heel goed mogelijk is om politiek te bedrijven vanuit atheïsme. En Canabal laat zien dat het óók nog ludiek kan.

Bertrand Russell

Russell leefde in Engeland van 1872 tot 1970 en was zeer veelzijdig. Hij was filosoof, historicus, logicus en wiskundige. Zijn bekendste werk is "Geschiedenis der Westerse Filosofie". Onder andere door middel van dit boek werkte Russell mee aan de popularisering van de filosofie. Ook was hij op politiek gebied actief: hij was een voorvechter voor sociale vernieuwing, protesteerde tegen de Eerste Wereldoorlog en tegen de Vietnamoorlog. Hij bracht tal van pamfletten, artikelen en boeken uit en kreeg in 1950 de Nobelprijs voor literatuur.

Russell noemde zichzelf agnost, hoewel hij in feite atheïst was en waarschijnlijk niet eens een relatieve. Hij zei dat hij niet in de christelijke god geloofde op dezelfde manier als waarop je niet in de oude Griekse goden geloofde.

Geheel in de lijn van de Oude Griekse denkers en van Spinoza, Bayle, d'Holbach, Feuerbach en Freud stelt ook Russell het primaat van de rede boven dat van de religie (zie: betr. denkers op op Atheïstisch Canon*). In zijn "Waarom ik geen Christen ben" betoogt Russell dat er uit filosofisch oogpunt geen enkele reden is om aan te nemen dat er een god bestaat, die dan de 'schepper' zou zijn of de 'eerste beweging'. Want het stond helemaal niet vast dat er ooit niets was. Misschien was alles er altijd al geweest. Misschien had de tijd helemaal geen begin, zoals een cirkel geen begin heeft.

Bertrand Russell

Religie, gaat Russell verder, doet in het algemeen meer kwaad dan goed. Religie boezemde de mensen onnodig angst in (zie: Epicurus, Meslier, Nietzsche, Freud op Atheïstisch Canon*) en dat was gedurende de gehele geschiedenis de grootste hindernis geweest voor iedere vooruitgang op welk terrein dan ook.

Dus ook Russell gaat uit van een doorslaggevende rol van secularisatie op de geschiedenis van filosofie, van de cultuur, op het denken, kortom op de hele geschiedenis. Geschiedenis = secularisatie! In dit verband merkt hij op:

"...Het valt op dat hoe sterker een religie is en hoe fundamenteeler het dogmatische geloof is, des te meer wreedheden vinden er plaats en des te meer bloed wordt er vergoten..."

Het hele concept god was trouwens ontleend aan oude bombastische oosterse despoten en onwaardig voor moderne vrijdenkende mensen. Als je zelfrespect had, verklaarde je jezelf toch niet tot zondaar?

Twee dingen betreffende Russell moeten nog genoemd worden: De theepot en de steen. Hij vergeleek het geloof in een god met het geloof in een theepot:

"...Stel dat ik zou beweren dat er een theepot om de aarde draait die zo klein is dat niemand hem kan zien, zelfs niet met de sterkste telescoop. En als ik daaraan zou toevoegen: jij kunt niet bewijzen, dat-ie niet bestaat, dus bestaat-ie. En, stel dat ik zou zeggen: deze theepot is heilig en iedereen die geen eer wil bewijzen aan mijn theepot, dient te worden gedood. En op zondag moeten alle winkels dicht uit respect voor de theepot. En in alle grote steden moeten er enorme bouwwerken verrijzen ter ere van mijn theepot... En o ja, wij, theepotters behoren natuurlijk de macht te hebben... Zou u mij niet rijp voor de psychiater verklaren...?"

Het aforisme van de te zware steen komt ook uit de koker van Russell:

"...Als god almachtig is, kan hij dan een steen maken die zo zwaar is dat hij hem zelf niet op kan tillen...?"

*Atheïstisch Canon op: <http://www.atheistischebeweging.nl/>

Het ongelukkige van idealisme

RIK MIN (1946, Bergen NH) was wetenschappelijk medewerker op vele universiteiten; onderzoeksterrein wiskundige modellen en computersimulatie. Politiek actief: het Palestina Komitee, de vredesbeweging en de communistische partij.

Vrijdagmiddag 9 november jl. rolde ik onverwachts in een interessante discussie op de Universiteit voor Humanistiek, naar aanleiding van een serie lezingen georganiseerd door het J.P. van Praag instituut en de Vrijdenkers over 'idealisme'. De lezingen zelf gingen over het idealisme zoals het zo kenmerkend was in de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog: de pacifistische vredesbewegingen, bepaalde seculiere levensbeschouwingen, maar ook, zoals aangekondigd werd: jodenhaat. Daar was ik op afgekomen. Want in het programma stond 'heden opnieuw jodenhaat' en 'tegenwoordig weer tegen oorlog'. Dat geloofde ik – als pas lid van de vrijdenkers – niet. Dat wilde ik dan wel eens horen. Want ik geloof niet in jodenhaat in Nederland. Dat wordt allemaal zo opgeklopt. En dat 'links' in Nederland "tegen oorlog is", geloof ik ook niet meer. Immers 'links Nederland' heeft de laatste 20 jaar volop de oorlogen in Irak, voormalig Oost-Europa, Joegoslavië en Libië – vanuit de NATO-kant – gesteund.

Al de lezingen bleken echter uitsluitend te gaan over de vooroorlogse geschiedenis, en geen woord over het heden. Gaande de lezingen ontstond er toch wat rumoer in de zaal; ook aansluitend tijdens het forum. Waar bleef het heden in al deze voordrachten? En mochten we nog wat zeggen over de

Er worden wederom uit
naïviteit fouten gemaakt.

gevolgen van het vooroorlogs idealisme? Niet alleen ik had dergelijke kritiek. Die kritiek bleek breder te leven. De organisatoren hadden die omissie en die onduidelijkheid die de tekst van het programma liet zien, bij het hier op afgekomen publiek, eigenlijk niet door. Door deze programma-technische onduidelijkheid – gaat het programma nu over 'vroeger' of ook over 'tegenwoordig'? – ontstond er een bizarre tegenstelling in de zaal met mensen, waaronder ik, die vonden dat er vóór de Tweede Wereldoorlog nogal naïef door allerlei 'progressieve' politieke bewegingen was geopereerd; en dat dat tegenwoordig eigenlijk niet anders is. Er worden wederom uit naïviteit fouten gemaakt. Er is tegenwoordig ook sprake van misplaatst 'idealisme'; bijvoorbeeld aangaande de NATO. Want wie is het slachtoffer? Hadden die slachtoffers – met een 'materialistischer' kijk op de dingen – voorkomen kunnen worden?

De neutraliteit van 'rechts' tot 'links' in Nederland is momenteel ver te zoeken, zoals de oorlogen in Irak, Libië, Syrië, maar ook Joegoslavië, hebben aangetoond. Die tegenstelling, 'links' vroeger en 'links' nu, hing als het ware boven de zaal. Want opeens begon er iemand in de zaal te roepen "kamp Westerbork bestond al voor de oorlog" en "dat kamp was bedoeld voor joden". Een ander riep "ook voor communisten". Even was de zaal stil en de leden van het forum ook. Feit is dat Westerbork gebouwd was voor Duitse vluchtelingen; en die waren ofwel communist ofwel jood ofwel allebei. Maar daar kwam men even niet aan toe. Plots ging de discussie niet meer om de historische feiten maar ook over de lessen die we eruit kunnen trekken en de gevaren van filosofisch 'idealisme' in het algemeen. Daar waren de meeste sprekers niet op voorbereid. Het forum ook niet. De meesten waren historici. De organisatie was even verstomd. Wel kon de voorzitter melden dat als er mensen op de lezingencyclus waren afgekomen vanwege de termen 'tegenwoordig' en 'heden', achteraf gezien, die twee woorden in de programma-aankondiging inderdaad "wel wat misleidend waren". Jammer genoeg kwamen de gevaren van 'goedwillend idealisme' die middag niet meer terug. Er bleek geen tijd voor te zijn. Ook was er geen tijd meer voor de vraag of antisemitisme ten opzichte van voor de oorlog, tegenwoordig toe- of afgenomen is.

(Toen de hoofdredacteur van 'de Vrijdenker' mij na afloop vroeg of ik een stukje wilde schrijven om 'een aftrap voor een discussie' te krijgen, was ik gaarne bereid er een stukje met mijn zienswijze over te schrijven.)

We stuiten dan op het probleem van oorlog en vrede. Moet je je wapenen? En hoe dan? Wat voor zin heeft pacifisme als Hitler klaar staat landen binnen te vallen? Wat is goedwillend idealisme en het pal staan voor je principes waard als het er op aan komt? Dat is het terrein van het filosofisch 'idealisme' en het filosofisch 'materialisme'. Kent men deze begrippen niet meer? Ze zijn erg nuttig. Het filosofisch idealisme staat lijnrecht tegenover het filosofisch materialisme en de 'dialectiek der gebeurtenissen': het dialectisch materialisme. Gelovige mensen – maar ook andere groepen mensen – waren er voor de oorlog van overtuigd dat het pacifisme een oplossing kon zijn om Hitler in te dammen. Daar is niks mis mee, maar het is wel erg naïef. En dat bleek ook wel, achteraf gezien. Daarom moeten we er ook lessen uit trekken. De discussies toentertijd waren fel. Veelal anticommunistisch. Veel linkse mensen waren helaas ook fel anticommunistisch. De communisten waren er vanwege hun 'materialistische' kijk op de dingen, van overtuigd dat Hitler de Sovjet-Unie zou aanvallen. Veel linkse mensen in Nederland begrepen de maatregelen die Stalin nam niet. Dat Hitler uit was op de Slavische volkeren en de bolsjewieken stond zwart op wit beschreven in 'Mein Kampf'. De "Slavische volkeren waren untermenschen" en moesten "uitgeroeid worden". Ze waren "in de klauwen van het 'judo-bosjewisme' gekomen" en daarom moesten "ook de joden uitgeroeid worden". De Sovjet-Unie is zich dan ook met alle mogelijke moeite en alle mogelijke middelen – ook diplomatieke middelen – tegen het fascisme en nazisme gaan bewapenen.

In het westen dacht men zowel in rechtse, alsmede ook in linkse kringen, dat Hitler wel 'ingedamd' zou kunnen worden. Dat 'idealisme' – zoals ik dat hier wil noemen – bleek een illusie. Sterker nog dat 'linkse' evenals het 'rechtse' idealisme creëerde een enorme haat tegen de Sovjet-Unie en de communisten, alleen maar omdat dat land en zijn bevolking zich op alle mogelijke manieren voorbereidden op een confrontatie die er eens moest komen. Dat die kwam, daar waren communisten in Nederland en elders, voluit van overtuigd. Het leidde tot zuiveringen in het Rode Leger en er werd na het 'Brits-Franse verraad van München' – ten einde raad – een niet-aanvalsverdrag met Hitler gesloten.

Ook de CPN hier in Nederland was – uiteindelijk – van het nut van die maatregelen overtuigd en dat bleek achteraf – naar mijn opvatting – ik ben van 1946 – een juiste inschatting. Het Rode Leger overwon. De idealistische visie stond dus in die tijd lijnrecht tegenover de 'materialistische kijk' op de dingen. De kwestie is: tegenwoordig ook nog?

'Materialisten' gaan uit van de feiten en de wetmatigheid der aantoonbare tegenstellingen. Mensen met een 'idealistische kijk' op de dingen raakten bij het begin van de *Blitzkrieg* – en alle gebeurtenissen die daarna volgden – prompt van hun apropos. Dat spanningsveld laten de recente gruwelijke kleine oorlogen feilloos zien. 'Ze' kunnen en konden niet begrijpen dat hun – idealistische – kijk op de dingen over oorlog en vrede niet werkte, maar dat je hele andere dingen in de strijd moet werpen om Hitlerfiguren, werkloosheid of economische crisissen geen kans te geven.

De laatste 20 jaar zijn er ook weer oorlogen gevoerd die voortkwamen uit 'idealisme'. Joegoslavië is er een voorbeeld van. Uit een misplaatst soort sympathie – dat wil zeggen op een nergens op gebaseerd idealisme – ging men oorlogen hadden gewoon nooit mogen gebeuren. Die drie of vier Joegoslavië-oorlogen hadden gewoon nooit mogen gebeuren. Bosnië en Servië zijn nu overigens meer 'multi-culti' dan voorheen. Maar ook het stichten van de staat Israël in 1948 is een vorm van 'idealisme' geweest. Met alle ellendige gevolgen van nu. Vooral omdat niemand van de toenmalige 'idealisten' beseftte dat het grondgebied van de Arabieren was en Israël niet 'leeg' was, zoals sommigen beweerden. Nu blijkt dat een staat alleen voor joden, niet werkt; net als Zuid-Afrika alleen voor blanken natuurlijk niet werkte. Idealisme kan dus verkeerde beoordelingen opleveren. Het Midden-Oosten heeft nu al 65 jaar onophoudelijk oorlog. En de NATO speelt een spelletje door allerlei onwelgevallige 'regiems' op te rollen. Linkse partijen scharen zich erachter. Laat dus de vooroorlogse les aan ons een les voor nu aan ons zijn.

Ter ziele

ROLAND HARTMAN (1971, Leersum) afgestudeerd aan de Erasmus Universiteit Rotterdam in Filosofie en Japankunde. Sinds zeven jaar woonachtig aan de Pacifische kust van Mexico en eigenaar van een restaurant en een bar aan het strand.

Voorondersteld aan het begrip God is de splitsing van lichaam en geest/ziel. Zonder het bestaan van de mystieke, onafhankelijke, ziel blijft de hemel leeg en is de mens God's levensadem kwijt waardoor een Godsbegrip weinig tot geen betekenis meer heeft. De ziel is wellicht het krachtigste argument van gelovigen om een God te veronderstellen; alle Gods-(tegen)argumenten ten spijt.

Daar waar het Godsbegrip absoluut abstract is, heeft een ieder, ook de ongelovigen, wel een idee bij de opsplitsing van lichaam en geest. De grootste discrepantie vindt plaats als het lichaam ouder wordt, maar de geest zich nog jong voelt. Daar de idee van een lichaamsonafhankelijke ziel voor gelovigen een impliciet of expliciet argument is voor het bestaan van God, is het de moeite waard om dit fenomeen nader te beschouwen. Naar mijn bescheiden mening zou ook de atheïst Dawkins er wel eens wat meer aandacht aan mogen schenken.

De splitsing van lichaam en geest kent een historie van 2500 jaar (sinds Plato) en vele grote filosofen hebben hun tanden erop stuk gebeten (van Kant tot Schopenhauer). Hun misvatting lag er in dat de eigen “zielsbeleving” dan wel die van hen in de nabije omgeving, als uitgangspunt werd genomen; kortom een “volwassen ziel”. Pas midden 20ste eeuw werd door Merleau-Ponty en de omstrede Piaget, onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van een ziel van jongs af aan. Dit leidde tot verrassende resultaten die door anderen steeds verder zijn doorgedacht tot een begrip van de ziel waar niks goddelijks meer aan is en in plaats van lichaamsonafhankelijk juist bestaat bij de gratie van het lichaam.

Alleen door bij het begin te beginnen, is een consistent beeld op te bouwen van wat de “ziel” nu werkelijk is (vanaf nu zal ik het woord “ziel” overigens niet meer gebruiken, gezien de misleidende lading die het woord met zich meedraagt): Iedere gezonde baby heeft in eerste instantie slechts zijn basisreflexen om te overleven. Het wordt interessant wanneer de baby zich lichamelijk begint te ontwikkelen. Door te kruipen en om te vallen, dingen vast te pakken en zijn hoofd te stoten, bouwt de baby een begrip op van zijn omgeving, dat nauwelijks talig is, maar gekenmerkt wordt door ruimtelijke of beter gezegd fysieke termen als hard, hoog, dichtbij, plat, groot, scherp, et cetera. Dit lichamelijke begrip van de wereld wordt opgenomen in het brein als een soort van patronen op basis waarvan het leert en zich aanpast om effectiever te interacteren. Op deze wijze, door middel van lichamelijke interactie en op basis van de daaruit voortvloeiende lichamelijke patronen, geeft de baby de omgeving betekenis. Dit is de eerste vorm van zelfopgedane kennis.

Met de lichamelijke ontwikkeling van baby naar peuter wordt de interactie ruimer en diverser waardoor zijn kennis wordt uitgebreid en verfijnd. Ook al begint taal zich te ontwikkelen en worden de zintuigen beter gebruikt, zijn kennis ontleent hij van de wereld nog grotendeels op basis van zijn lichamelijke interactie. Sterker nog, doordat de lichamelijke patronen de basis zijn van zijn “eerste” kennis, zal hij alle zintuiglijke en talige kennis in latere jaren op basis daarvan blijven structureren.

Beetje bij beetje bouwt de peuter een begrip van de wereld op dat als het ware een afgeleide ervan is in zijn brein; een kopie of beter gezegd een mentale wereld, daar het niet de fysieke beperkingen kent die de werkelijke wereld heeft. De peuter begint namelijk in zijn mentale wereld ook voorstellingen te maken die, zoals gezegd, niet gebonden zijn aan fysieke beperkingen; hij kan aan tafel spelen dat hij in een auto zit zoals vanochtend toen hij met zijn moeder naar de peuterschool ging en vervolgens ermee vliegen omdat hij een vliegtuig zag en vader uitlegde dat er mensen in zaten. Logischerwijs gaat hij ook zichzelf opnemen in die mentale wereld. Immers, HIJ is het die zijn vingers heeft gebrand, HIJ is het die in zijn plan bij de koekjespot kan komen. Kortom, hij bouwt in de mentale wereld tevens een mentale “ik” op omdat hij degene is die met de wereld interacteert. Ook voor de mentale “ik” gelden niet de fysieke limieten van de werkelijke wereld. En hier zit de crux waar ik op terugkom.

Vooraf in de fase van peuter naar kleuter wordt de mentale “ik” ontwikkeld dat ook het zelfbewustzijn en het zelfbeeld omvat. De ontwikkeling houdt in dat de mentale “ik” door meer ervaring verder wordt

ingevuld en zodoende steviger en stabiel wordt. Je kunt een kind van vijf jaar nog van alles wijs maken omdat zijn mentale wereld slechts relatief stabiel is. Elke dag zijn er weer nieuwe ervaringen die zijn mentale wereld verder vorm geven en ook zijn lichamelijke ontwikkeling zorgt voor nieuwe ervaringen. Zijn mentale "ik" past zich continu aan waardoor hij steeds beter leert interacteren. Hieruit volgt dat zijn mentale "ik" zijn lichamelijke ontwikkeling als het ware volgt of meegroeit.

De adolescentie is eveneens een interessante periode voor de mentale "ik" doordat het zijn vrijwel definitieve vorm moet aannemen. De lichamelijke en hormonale veranderingen zorgen ervoor dat de mentale "ik" nog eens flink wordt opgeschud. Vandaar dat er in die periode veel onzekerheid is bij zowel jongens als meisjes. Het eigenbeeld moet worden aangepast van een kinderlichaam naar het lichaam van een volwassene en dat gaat niet zonder slag of stoot. Na de adolescentie vindt er normaliter geen noemenswaardige lichamelijke verandering meer plaats en de mentale "ik" stabiliseert zich.

Nu komen we terug naar de crux waarbij de mentale "ik" niet de fysieke beperkingen heeft zoals die in de werkelijke wereld gelden. Een kind ervaart al een lichaam gebonden aan fysieke beperkingen in de werkelijke wereld en het andere dat hij OOK is, zonder lichamelijke beperkingen. Overigens is naast zijn mentale "ik" ook de mentale wereld zonder fysieke beperkingen (waardoor de idee van een hemel zich kan vormen).

Doordat in de kinderjaren het lichaam zoveel veranderingen ondergaat en daarmee zijn mentale "ik", is de scheiding tussen beide nog niet al te opvallend. Pas wanneer de volwassene ouder wordt en de mentale "ik" jong blijft, valt de discrepantie tussen beiden pas echt op. Men dient echter te onderkennen dat vanuit lichamen perspectief het ouder worden relatief geleidelijk gaat (geen groei, geen hormonale verandering, geen nieuwe vaardigheden) waardoor de mentale "ik" zich nagenoeg niet hoeft aan te passen en hoegenaamd jong kan blijven. Er zal ook iets van *wishful thinking* in zitten om de mentale "ik" (onbewust) jong te houden en de rimpels in de spiegel te negeren.

De term ziel of geest, gezien de (mystieke) lading, zou bij voorkeur vervangen moeten worden door iets anders, zoals een mentale "ik". Duidelijk moge zijn dat de ziel niet onafhankelijk is van het lichaam, maar slechts een mentale kopie is van het eigen lichaam dat interacteert met de wereld. In deze denkwijze ontstaat de ziel en krijgt het zijn inhoud en vorm DANKZIJ het lichaam. Het heeft overigens meer filosofische/theologische implicaties doordat bijvoorbeeld de vraag "wie ben ik?", nu beantwoord kan worden met "dat wat ik doe en gedaan heb", in plaats van dat het een geschenk uit God's trukendoos zou zijn. De mentale "ik" is onderdeel van het lichaam en de eeuwenoude denktraditie van een scheiding tussen beide is wat deze filosofie betreft ter ziele.

(Binnengekomen mededeling)

Tijdschrift de AS bestaat veertig jaar

Met de recent verschenen editie over de anarchist en sociaalhistoricus Rudolf de Jong heeft het tijdschrift de AS zijn veertigste jaargang afgerond. Op het in 1898 door Domela Nieuwenhuis opgerichte *De Vrije Socialist* na, heeft geen enkel anarchistisch blad in Nederland het zo lang volgehouden.

Op 15 februari 2013 viert de redactie van de AS het veertigjarige bestaan met een bescheiden symposium in het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) in Amsterdam. Tijdens deze bijeenkomst zal onder anderen Nederlands bekendste nog levende anarchist, Roel van Duijn, een lezing geven.

Na de oprichting van de AS door redacteur Hans Ramaer en uitgever Boudewijn Chorus in december 1972 beleefde het tijdschrift jaren van bloei, met oplagen van zo'n 2.500 exemplaren. Begin jaren '90 kwam de kentering. Tegenwoordig ligt de oplage van het papieren blad op 600. Digitaal (website en weblog) trekt de AS echter een veelvoud aan lezers.

Het aantal nog in Nederland verschijnende tijdschriften over politiek en cultuur is tegenwoordig op twee handen te tellen. In een terugblik in de nieuwe editie schrijft Ramaer dat ook het lezerspubliek van de AS ongetwijfeld vergrijsd, evenals de redactie: van veelal twintigers en dertigers toen, naar vijftigers en zestigers nu. Toch wil de redactie van de AS het tijdschrift in stand houden en daarmee de inspiratie die het anarchisme kan bieden levend houden.

Contact en nadere informatie: Hans Ramaer, tel. 010-4224331 of Boudewijn Chorus, tel. 073-6238077

Website de AS: www.tijdschrift-de-as.nl Weblog: <http://libertaireorde.wordpress.com>

God is dood en staat weer op

EWOUT KLEI (1981) is politiek historicus, Hij is oprichter van de thema-afdeling Levensbeschouwing van D66.

In *Die fröhliche Wissenschaft* schrijft de Duitse filosoof Friedrich Nietzsche over de dood van God. Een verwarde man, *der tolle Mensch*, steekt midden op de markt een lantaarn aan en roept heel hard, zodat iedereen het kan horen: “Ik zoek God!” De omstanders vinden hem maar raar en lachen hem uit. Dan opeens springt de man tussen de menigte in, doorboort de mensen met zijn blik en zegt: “Waar God heen is? Dat zal ik jullie vertellen! Wij hebben hem gedood, – jullie en ik! Wij allen zijn zijn moordenaars!” De man gaat hiermee nog een tijdje door en gooit ten slotte zijn lantaarn stuk op de keien. Later op de dag dringt hij verschillende kerken binnen, waar hij een dodenmars voor God begint te zingen, een provocatie in de stijl van de *Punk prayer* van Pussy Riot. Naar buiten gebracht en ter verantwoording geroepen antwoordt hij: “Wat zijn deze kerken eigenlijk nog, als ze niet de graven en grafmonumenten van God zijn?”

God is dood. In West-Europa en ook in Nederland zijn veel mensen hun geloof in God kwijtgeraakt. De Verlichting en de Franse Revolutie, de moderne bijbelwetenschap en de evolutietheorie, de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust, de ontzuiling en de seksuele revolutie en ten slotte *De Da Vinci Code* en het seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk hebben er voor gezorgd, dat mensen zijn gestopt met geloven. God is niet te verenigen met vrijheid en gelijkheid, God is niet te verenigen met de moderne wetenschap, als God bestaat dan had de Holocaust nooit plaatsgevonden, God staat voor een bekrompen en benepen moraal die zelfontplooiing belemmert en ten slotte is de kerk van God een corrupt instituut dat mensen onderdrukt. Wij hebben hem gedood, jullie en ik.

Christelijke politiek, de politiek die door het CDA, de ChristenUnie en de SGP gepraktiseerd wordt, is niet meer van deze tijd. Op enkele uitzonderingen na – zoals de ARP in de jaren zestig en zeventig en de EVP in de jaren tachtig – is christelijke politiek conservatieve politiek. Het is een politiek die alleen maar uit is op het behoud van verworvenheden van vroeger, het bijzonder onderwijs, het randschrift “God zij met ons” op de Euro, de uitdrukking “bij de gratie Gods” die onder elke wet staat, het ambtsgebed, de bede in de troonrede en last but not least de ambtenaren met ‘gewetensbezwaren’ tegen het homohuwelijk. Christelijke politiek staat voor hobby’s die we het liefst gisteren al hadden afgeschaft. Christelijke politiek is dood. Wat zijn christelijke partijen nog, als ze niet de graven en grafmonumenten van God zijn?

Tot 1967 beschikten de christelijke partijen over een meerderheid in het parlement. Nu hebben ze 21 van de 150 zetels, slechts veertien procent. Het CDA kan in de toekomst misschien weer wat groter worden, maar meer dan 30 zetels zal de partij toch niet meer krijgen. Nederland is gesecculariseerd, veel CDA-kiezers zijn definitief naar de VVD en andere partijen overgestapt. Bovendien wordt bijna niemand nog warm van expliciet christelijke standpunten.

Voor ChristenUnie en de SGP is het een iets ander verhaal. Voor hen leeft God nog. In een wereld zonder God lopen zij met een kruisje om hun nek rond. Ze roepen tegen iedereen die het wil horen (en natuurlijk ook tegen iedereen die dat niet wil horen) dat God bestaat, dat Jezus Christus bestaat, dat het christelijk geloof de enige weg is die tot heil en verlossing leidt en dat daarom abortus, euthanasie en het homohuwelijk moeten worden teruggedraaid. ChristenUnie en SGP zijn marginaal. Beide partijen zullen mogelijk nog lang blijven voortbestaan, maar doen in de politiek alleen voor spek en bonen mee. Ze worden alleen serieus genomen in discussies die niet over het geloof gaan.

Dat christelijke partijen lange tijd de Nederlandse politiek domineerden en dat ChristenUnie en SGP ondanks hun marginale positie wellicht nog wel een tijdje zullen blijven bestaan, heeft alles te maken met de verzuiling. Mensen stemden op een christelijke politieke partij, omdat dat moest van hun geloof. Ze werden hiertoe gedwongen door hun sociale omgeving, door andere christenen dus. Het was niet alleen hun geloof in God dat mensen ertoe bracht om KVP, ARP of GPV te stemmen, maar het waren ook de pastoors en de dominees, de hoofdredacteur van je verzuilde krant, andere mensen bij je in de kerk die er wat van zouden zeggen als je tijdens de verkiezingen opeens een PvdA-poster

voor je raam had hangen. Geloven doen mensen niet in hun eentje, de religieuze gemeenschap zorgt daar wel voor.

Is het positief dat de christelijke politiek in Nederland sterft, dat we steeds seculierder worden? Ik denk het wel. De verzuiling dwong en dwingt (in het geval van de ChristenUnie- en SGP-zuil) mensen in een keurslijf, legt hun gedrag en hun denken vormen op waardoor ze zichzelf vaak niet mogen en kunnen zijn. De Verlichting, de Franse Revolutie, de vrije wetenschap en de seksuele revolutie, ze hebben allemaal bijgedragen aan emancipatie, de bevrijding van de mens. Natuurlijk leven we nu niet in een seculier Walhalla. Conformisme bijvoorbeeld is vermoedelijk een algemeen menselijk trekje waar de meerderheid der mensheid wellicht nooit van zal worden verlost, en ook niet van wil worden verlost. Daar hebben we God niet voor nodig. Het idee God versterkt conformistisch denken en conformistisch gedrag echter wel. God wil op één bepaalde manier worden gediend en niet anders, eist dat we hem gehoorzamen en is vertoornd als we aan 'eigenwillige godsdienst' doen. Paul Cliteur schreef hier eens een boek over met de veelzeggende titel *God houdt niet van vrijzinnigheid*.

God is dood. Preciezer geformuleerd: de God van de verzuiling is dood. De geëmancipeerde Nederlanders hebben hem gedood. Alleen bij de ChristenUnie en de SGP gelooft men nog in deze God. Maar misschien betekent dit niet zijn definitieve einde. Er is leven na de dood. Domineeszoon Freek de Jonge zong het al. In een God van de vrijheid – die ook Allah, het Vliegend Spaghettimonster, vrijheid, gelijkheid, broederschap, democratie, mensenrechten of liefde mag heten – geloven we allemaal. Het nihilisme van Nietzsche is geen goed alternatief. Veel te fatalistisch. Veel te pessimistisch. Veel te zwartgallig. Mensen hebben een blijvende behoefte aan abstracte concepten waarmee ze hun morele en politieke keuzes kunnen verantwoorden en een beetje hoop kunnen hebben, het 'Yes we can'-gevoel. We hebben God gedood maar ook weer opnieuw tot leven gewekt. Christelijke politiek sterft, maar behoefte aan zingeving blijft er altijd. De tijd van de volgzame EO-visjes die in een school samen zwemmen tegen de stroom van tijdgeest in, is binnenkort voorbij. Lang leve de waterman die zelf naar de zin zoekt.

Yuri Honing zwicht terecht niet voor intimidatie

ENNO NUY (1950, Aerdt) is hoofdredacteur geweest van Maandblad De Vrijdenker

De jazzsaxofonist Yuri Honing trad ooit op in een Palestijns vluchtelingenkamp in Syrië. Dat werd wereldnieuws. Nu treedt hij op in het Red Sea Festival in Eilat, Israël, en dat nemen tal van organisaties die zeggen op te treden voor en namens de Palestijnen hem kwalijk. Honing heeft nooit onder stoelen of banken gestoken dat hij in politiek opzicht geen vriend van Israël is, in ieder geval zeer kritisch staat tegenover de rol van Israël in het Midden-Oosten. Hij houdt nu dan ook voet bij stuk en gaat optreden in Eilat.

Dit zijn altijd netelige kwesties. Zijn optreden afzeggen zal alleen maar uitgelegd worden als zwichten voor druk. Zijn argument om wél op te treden is helder: wie om politieke redenen afziet van een optreden, moet een streep halen door heel wat plekken op deze aarde. Denk nog maar eens aan de commotie toen Nederlandse schrijvers naar een boekenbeurs in China togen. Het bracht hun vooral hoon en afkeuring.

Dat Honing op zal treden in Eilat is natuurlijk eerst en vooral een zaak die alleen hemzelf aan gaat. Maar ook in politiek opzicht lijkt zijn standpunt mij alleszins redelijk en te billijken. Honing werkt(e) zeer veel samen met Arabische musici en geregeld wereldwijd optreden stelt je in de gelegenheid de discussie aan te gaan. Wie de ander mijdt, spreekt niet meer – tenzij voor eigen parochie.

Ook kun je de nodige vraagtekens plaatsen bij belangenbehartigingsorganisaties die zó veel druk proberen uit te oefenen op mensen die zich niet naar hun welgevallen gedragen, dat die druk al snel ontaardt in intimidatie. En dat is ook hier het geval.

Een musicus communiceert primair door zijn muziek, niet met politiek getinte slogans.

Yuri Honing speelt in een Palestijns vluchtelingenkamp

Zo maar wat vrije gedachten

GERHARD ELFERINK (1943, Twente) is voormalig farmaceut; thans o.a. bestuurslid van De Vrije Gedachte

Vervaldatum

Ik vraag mij wel eens af of, na zoveel eeuwen, de vervaldatum van godsdiensten niet al ruimschoots zijn overschreden.

Coping

In de psychiatrie wordt het vermogen om met tegenslagen om te kunnen gaan, om te kunnen incasseren, om te kunnen relativiseren, 'coping' genoemd. Onvolgroeide vormen van 'coping' zijn bijvoorbeeld: negatieve dingen ontkennen of de werkelijkheid verdraaien. Aldus gedefinieerd is godsdienst zonder meer zo'n onvolgroeide vorm van 'coping'.

Fluwelen handschoenen

Het is tegenwoordig weer helemaal in om het voor godsdiensten op te nemen. Godsdiensten moeten met respect worden behandeld. Je hoort het zelfs van hen die, naar eigen zeggen, niet gelovig zijn. Ja, ja, en gij gelooft dat.

In dagbladen, op televisie en waar al niet, kom je het weer tegen. Ik citeer: 'Religie is een aangeboren en onlosmakelijk aspect van de mens; het geeft veel mensen houvast; is maatschappelijk nuttig; god geeft zin; daarvoor hoef je niet in god te geloven, maar beter van wel.'

Het lijkt wel of hier bepaalde bedoelingen achter zitten. Zo in de trant van: 'Religie is een prima instrument om de onberekenbare massa een zoethoudertje te geven en aldus in toom te houden.' Dit alles in de geest van Voltaire, van wie beweerd wordt dat hij: 'Als god niet bestond, zouden we hem moeten uitvinden,' gezegd zou hebben. Met dezelfde motivering als argument. Maar van Voltaire is ook een leus bekend als: 'Ecrasez l'infâme' waarmee hij in de eerste plaats de katholieke kerk bedoelde. Laten wij, vrijdenkers, het maar op het laatste houden.

Brandmerken

Vrijdenkers staan pal voor de consequente handhaving van het bestaande verbod op aantasting van de lichamelijke integriteit (in casu: medisch niet-noodzakelijke penisbesnijdenis). En wel voor iedereen, ongeacht geloof of levensovertuiging. De vraag is hoe dat doel het best te bereiken. Ook mijn gedachten gaan daarbij uit naar de weg van de geleidelijkheid. Dus via de route van ontmoediging. Voorkomen moet worden dat deze kwade praktijk 'ondergronds gaat'. De benaming 'verminking' voor besnijdenis is op de Vrijdenkersdag 2012 dan wel ontraden, 'brandmerken' zou ik het toch wel willen noemen. Wat mij betreft ook naar 'buiten'. De slachtoffertjes worden immers voor het leven gebrandmerkt als behorende tot een geloofs- en traditiegemeenschap, ook al hebben zij zich daaraan in een latere fase van hun leven ontworsteld en er afstand van genomen. Meermalen daags moeten zij echter blijvend constateren dat zij hun hele verdere leven als zodanig gemerkt zijn. Op voornoemde Vrijdenkersdag betoogde Ron Ritzen dat het bij jongensbesnijdenis om lichamelijke integriteit versus godsdienstvrijheid gaat, dus 1 tegen 1. Die godsdienstvrijheid is dan wel de godsdienstvrijheid van de ouders, wel te verstaan. Bij nadere beschouwing mis ik in het betoog van Ritzen iets, en wel de godsdienstvrijheid van het kind. Het betreft hier dus de lichamelijke integriteit én godsdienstvrijheid van het kind versus de godsdienstvrijheid van de ouders. Dus geen 1 tegen 1, maar 2 tegen 1! Dat geeft toch een heel ander beeld en brengt mij terug bij het 'brandmerken'. Dit 'brandmerken' druist in zeer sterke mate in tegen de godsdienstvrijheid van het kind. Dit overwegende kan het actieve ontmoedigingsbeleid mij niet streng genoeg zijn. Het schurkt als het ware tegen het strikte verbod aan.

Moreel appèl

Leden in alle geledingen van een der beide regeringspartijen roepen elkaar op om toch vooral integer te zijn. Zo'n appèl komt aardig overeen met het verzoek aan leeuwen om toch vooral geen vlees meer te eten. Kansloos! Het heeft immers alles te maken met de aard van de beestjes. Waarom kiezen bepaalde lieden ervoor actief binnen die partij te worden? Toch niet om zichzelf geheel weg te cijferen en zich volledig en onbaatzuchtig voor de gemeenschap in te zetten. Dan waren zij wel lid geworden van een andere partij. Dergelijke lieden zien de maatschappij in de eerste plaats als een plek om zich te kunnen profileren en er zelf beter van te worden. Talent en mogelijkheden moeten niet enkel benut worden, maar uitgebuit! Medemensen zijn er om voor je karretje te spannen, tot meerdere eer en glorie van jezelf, desnoods over hun ruggen. Zolang het niet aan het licht komt, is elk middel daarbij geoorloofd. Voornoemde partij zal in de eerste plaats een geheel ander maatschappijbeeld moeten uitdragen. Een échte omslag moeten maken. Anders blijft het vechten tegen de morele bierkaai en is elk moreel appèl een kansloze aangelegenheid.

Soevereiniteit

Vragen al die 'verdedigers' van de Nederlandse soevereiniteit zich wel eens af hoe het met de soevereiniteit van bijvoorbeeld Friesland is gesteld? Niet zo best, lijkt mij. Maar dat is óók Nederland, zal het weerwoord zijn. Ja, inderdaad. Friesland is een deel van Nederland zoals Nederland een deel van Europa is. Dat Friesland deel van Nederland uitmaakt, is echter niet altijd het geval geweest. In het niet eens zo verre verleden had Friesland heel wat meer soevereiniteit en bestond Nederland in zijn huidige vorm niet eens. Al kunnen veel van die 'verdedigers', door het gebrekkige geschiedenis-onderwijs, zich dat amper voorstellen. Net zoals Friesland eens een deel van de Staat der Nederlanden werd, zal Nederland deel gaan uitmaken van de Verenigde Staten van Europa. Al dat gekrijs om behoud van soevereiniteit ten spijt. En of Nederland dan ook nog Nederland blijft?

Treinen

De gemeente Den Haag klaagt steen en been dat geen enkele internationale trein de Residentie meer aandoet. Ja, dat krijg je als je als enige land ter wereld de stad waar Parlement, Regering, Hoge Raad, Internationaal Gerechtshof, en noem verder maar op, zetelen en bovendien het staatshoofd resideert, niet de hoofdstad noemt. Die eer valt te beurt aan een stad die van dat alles niets, maar dan ook helemaal niets, in huis heeft. Raar, héél raar.

Een gedachte-experiment

Men kan zich naast de gedetermineerde vormen van de ik-heid, concreet in elk individu van mensheid en andere dieren aanwezig, ook een fictieve, ongedetermineerde, onbepaalde 'ik-heid' voorstellen, welke onbepaalde 'ik-heid' in de gedetermineerde werkelijkheid elke mogelijke concrete ik-heid aanneemt in die onophoudelijke stroom van nieuw geboren wezens. In mijn geval werd de onbepaalde 'ik-heid' concreet in de ik-heid genaamd Gerhard Elferink. Vanaf mijn geboorte maakte ik als de menselijke ik-heid Gerhard Elferink deel uit van de concrete werkelijkheid. Gelijktijdig met ontelbare menselijke en andere dierlijke wezens, met allemaal een eigen specifieke ik-heid, zag ik voor het eerst het licht der wereld, zoals dat heet. Dit vaststellend dient zich de vraag aan of ik ook een andere ik-heid had kunnen worden. Mijn broer of zus, bijvoorbeeld. Ongetwijfeld. Maar ook een ander willekeurig mensenkind, hondenspup, koekalf of kippenkuiken? Allemaal ook ik-heden. Lijkt mij eigenlijk wel. In deze trant doordenkend moet het dus mogelijk zijn dat, als de ik-heid Gerhard Elferink er niet meer is, de onbepaalde 'ik-heid' concreet wordt in de ik-heid van een menselijk individu, of om het even welk ander dierlijk wezen met bewustzijn, welke ik-heid 'ik' dan ben! Een 'ik' die volkomen losstaat van de ik-heid Gerhard Elferink, die immers niet meer bestaat. Een ik-heid bestaat maar één keer, komt nooit weer terug. Hoewel moeilijk voor te stellen, zal 'ik' het zijn die met de ogen van die nieuw geboren ik-heid de wereld in kijkt, zoals ik dat jaren geleden als het menselijk individu, genaamd Gerhard Elferink, al eens deed. In beide situaties ben ik dus de ik-heid en toch ook weer niet. Het lijkt wel een kwantumtoestand! Een kijk op (re)incarnatie die volkomen losstaat van die in het hindoeïsme en boeddhisme, waar immers sprake is van zielsverhuizing, van reïncarnatie van dezelfde persoon, maar die misschien wel de vage oorsprong is geweest van al het denken over wedergeboorte.

Ontkerstening

ANTON VAN HOOFT (1943) klassiek historicus te Nijmegen en voorzitter van de Vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte

Dat viel me van mijn zoon Kristiaan (9) wel tegen. Toen ik hem vroeg wat er eigenlijk met kerstmis gevierd werd, veronderstelde hij dat het om de opstanding van Jezus ging. Of was het soms de kruisiging? Dat hij het niet op school had gehoord, verbaast me niets. Hij gaat immers naar een katholieke onderwijsinstelling: daar is het ideaal van de neutrale openbare school allang verwezenlijkt. In die onderwijssector bestaat het gevaar van indoctrinatie absoluut niet. Maar wij hadden hem toch de Bijbelverhalen voorgelezen, net zoals we hem de Griekse mythen hebben verteld? (Die laatste vindt hij overigens veel mooier.)

Hij zal wel gaan behoren tot de generatie waarvoor kerstmis niet meer is dan lekker wegzakken in vadsige gezelligheid. Die heeft geen idee waar het woord kerstmis vandaan komt. Kees Fens was indertijd onthutst dat zijn Nijmeegse studenten niet wisten wat 'kerstenen' was. Ik niet. Enkele jaren heb ik in een algemene cultuurcursus voor eerstejaars letteren van de Katholieke Universiteit een college christendom gegeven. De overgrote meerderheid had minstens veertien jaar rooms onderwijs genoten, maar werd verrast door mijn informatie: oh, zat het zo met menswording, opstanding, hemelvaart, agevuur...

Een andere herinnering: toen ik eens voor een middelbare school een voordracht over het christendom had gehouden, was er na afloop gelegenheid tot vragen. Als eerste vroeg een leerling mij: 'Hoe kunt u atheïst zijn als u met zoveel liefde over het geloof praat?' Dus met het arrogant fanatisme dat enkele lezers van *De Gelderlander* mij verwijten valt het wel mee. Ach, als columnist weet je dat je gegarandeerd boze reacties krijgt als je hebt over een van de volgende onderwerpen: alternatieve geneeswijzen, het koningshuis, Israël, honden of god.

Maar sommige mensen kunnen er niet tegen als je hun voorhoudt dat er niets redelijks is aan het geloven in een god. Ik moet ook niets hebben van het schijnbaar rationele standpunt dat agnosten innemen. Beminnelijk glimlachend verklaren ze dat ze niets uitsluiten, dus ook niet het bestaan van god. Dat is een volstrekt onzinnige redenering, want men kan nooit bewijzen dat iets niet bestaat. Probeert u het maar met kabouters, feeën, Sinterklaas, aliens, mensen op de zon. 'Nou ja,' is dan soms de reactie, 'het gaat om graden van waarschijnlijkheid.' Maar ook die vlieger gaat niet op, want ik kan nog eerder beredeneren dat er misschien toch mensen op de zon wonen dan dat er god bestaat – iets met antimaterie of zo. God is louter een kwestie van geloof; met rede heeft hij/zij/het niets te maken. Natuurlijk kunnen gelovigen overigens best redelijke mensen zijn. Maar waarom reageren ze zo fel als ze op hun geloof worden aangesproken? Het geloof is maar een mening, die geen bijzondere bescherming behoeft. Het grondwetsartikel 6 over de vrijheid van godsdienst is daarom volstrekt overbodig. Iedereen in Nederland heeft immers recht op een eigen mening, mag die uitdragen en zich met geestverwanten verenigen. Het houden van processies valt onder het recht van demonstratie.

Gelukkig is in Nederland eindelijk het secularisme ook politiek doorgebroken. Smadelijke godslastering is binnenkort niet meer strafbaar en de zondagsheiliging verdwijnt uit de wet. Nu nog jongensbesnijdenis, die een schending betekent van artikel 11 (garantie van lichamelijke integriteit), wetten tegen kindermishandeling en, ja, de vrijheid van godsdienst (art.6).

Het valt nog niet mee mensen te overtuigen dat godgelovigen met besnijdenis zich boven de wet plaatsen. Op 6 december nam ik in Deventer deel aan een discussie met humanisten en D66-ers. Zelfs daar bleek men besnijdenis niet zo'n probleem te vinden. Toonden joodse en islamitische artsen niet aan dat de ingreep gezond was? De neutrale bevindingen van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Geneeskunde werden weggewimpeld. En je moest uitkijken niet het odium van joden- en islamietenhaat op je te laden. Zo blijft godsdienst gijzelen.

Depri

LEON WECKE (1932 Wijchen) is polemoloog verbonden aan het Centrum voor Conflictanalyse en -Management (CICAM) van de Radboud Universiteit Nijmegen

Het is me wat vandaag de dag. Er kan geen dag voorbijgaan of iemand haalt een specifieke dag voor de dag. Nu weer de depri-maandag, Blue Monday, hoewel niet voor een blauwe maandag bedoeld, maar voor alle eeuwigheid. Depri-maandag, de maandag in de laatste volle week van januari, als de dagen nog donker zijn, het ook de eerste dag van de werkweek is en de vakantie nog lang niet in zicht.

Moeten we dat vieren of beter ons ervan bewust zijn hoezeer die maandag oorzaak van sombere stemming en neerslachtigheid is, ons ontmoedigt dat te doen waar we plezier in hebben? Wat moet je met al die dagen? Witte donderdag, goede vrijdag, Rosenmontag, aswoensdag, Bloody Sunday, duurzame dinsdag; wat moet je met vaderdag, moederdag, kinderdag, koninkrijksdag, Valentijnsdag, dierendag en met woensdag gehaktdag? Wat dat laatste betreft kun je denken aan duurzaam gehakt op tafel, van runderen en varkens, die dag in dag uit buiten hebben gelopen. Of desnoods aan een afrekening met al diegenen die voor echte ellende en misère hebben gezorgd: zoals daar zijn crisisverwekkende bankiers, bonusgraaierende bestuurders en onbetrouwbare politici.

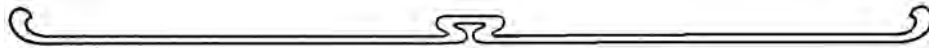
Heden ten dage kun je toch niet meer voor de dag komen met van die geopsychische redeneringen, waarbij onder meer het klimaat verantwoordelijk gesteld wordt voor 's mensen gedrag. Alhoewel, het gebeurt wel degelijk. Het klimaat wordt met de dag slechter, zo wordt gesteld en de mens, wiens dagen door de milieuvervuiling toch al geteld zijn, tracht in houding en gedrag die klimaatverandering bij te houden. Hete zomers de ene helft van het jaar, leidend tot frivool gedrag afgewisseld met rustpauzes op het midden van de werkdag tot introversie als gevolg van de extreme koude waaraan we worden blootgesteld. Tussen haakjes, raar woord in dit verband: 'blootgesteld' aan koude, waar 'aangekleed' meer passend zou zijn.

Mensen zullen in toenemende mate niet weten hoe zich te gedragen als de overgang van heet naar koud zich aandient. De overgang die niet alleen voor de spoorwegen of de buurvrouw relevant is, maar zich in volle heftigheid voordoet aan de hele mensheid. Wat moet je met depri-maandag? Het beste is, lijkt mij, van de nood een deugd maken. Een voorlichtingsactie ontketenen onder het motto: 'Depri: goed voor u' of beter nog: 'deprimeren is excelleren'. Via de STER-spot, postbus 51, twitter, Facebook en huis aan huisbladen de mens overtuigen van het nut, de zin en de persoonlijke rijkdom die met somberheid en neerslachtigheid gegeven is. Depressies voorzien in diverse behoeften. Het is een uitstekende manier om tal van onaangename zaken op afstand te houden. Juist de definitie van de situatie, zoals die in alle neerslachtigheid gegeven wordt, is een onmisbaar uitgangspunt waardoor ná de depressie de vreugde des te groter zal zijn. Anders gezegd: hoe dieper de depressie hoe meer voldoening als deze overwonnen is. Een beetje depressief zijn zet geen zoden aan de dijk: je moet juist diep in de put zitten om nadien de vreugde van het uit-de-put-zijn goed te kunnen smaken. Deprimologie zal een nieuwe studierichting worden, die in de stijgende behoefte aan deprimologen zal voorzien. Consultants op dit gebied zullen, dag of geen dag, komen opdagen om de blijde boodschap te verkondigen. Instituten, bestuurd door deprimanagers zullen, zelfs in tijden van bezuiniging, van overheidswege gesubsidieerd worden, al was het alleen maar als toevluchtsoord voor uitgerangeerde politici, die aldaar alsnog een rijk betaalde baan met maatschappelijk aanzien kunnen verwerven.

Van belang is echter ook dat benadrukt wordt dat aan de klimaatveroorzaakte neerslachtigheid toch niet te ontkomen is. Dat de vrije mens, die zijn impulsen weet te beheersen, zijn verlangens uitstelt en zijn goede voornemens daadwerkelijk uitvoert, een sprookje is, een ideaal waarvan de dagen inmiddels wel geteld zijn. Mensen zijn niet vrij in de keuze van handelen en zeker niet van de plaats en het tijdstip waarop zij het levenslicht aanschouwen. Er gloort een klein beetje vrijheid in het bepalen van het tijdstip van vertrek, maar dan moeten je ondragelijke dagen wel geteld zijn door minstens twee medicijnmannen. Mensen zijn niet vrij, maar bepaald door hun omstandigheden en situaties. De nog steeds relatieve vrijheid van het kind van een rijke bestuurder van een zorginstelling is nu eenmaal groter dan het nageslacht van een uitgerangeerde asielzoeker. Natuurlijk kunnen we

proberen onze impulsen te beheersen en onze goede voornemens uit te voeren, als er maar niet een koude wind opsteekt dan wel te veel warme lucht onze kant op komt.

Het klimaat en de tijden zijn veranderd. Zo heeft aswoensdag in Waalre een andere betekenis gekregen. Witte donderdag is ook niet meer wat het geweest is. Ooit had het een religieuze en sociale betekenis. De religieuze herinneren we ons nog wel vagelijk en wat de sociale betekenis betreft: in mijn kindertijd zong de uitgebuite arbeider: 'Oh donderdag, oh schoonste dag der dagen, des morgens nog een halve week, des middags nog twee dagen.'

Kersttoespraak Beatrix

JOHAN HOFMANN (1947) AOW-er, bewonderaar van Christopher Hitchens en volbloed antitheïst, houdt zich verder bezig met muziek maken en sportvliegen.

Al in de eerste volzin van haar kersttoespraak 2012 bestond ons staatshoofd het om te spreken van "Gods licht gaat op over onze wereld en de duisternis heeft het niet overwonnen." Wat verderop citeert de 'majesteit' een psalm waarin wordt beweerd dat "God de aarde aan de mensen heeft gegeven en de mensen aan elkaar."

Even afgezien van de rabiate nonsens die hier verkondigd wordt, moet mij van het hart dat ik bezwaar maak tegen dergelijke passages in een kersttoespraak die immers gericht is aan ons allen. Ons land is een seculiere rechtsstaat en het staatshoofd dient zich te onthouden van het in het openbaar debiteren van opvattingen die in het particuliere domein thuishoren.

Het negeren van het atheïstische volksdeel is niet alleen stuitend, het is een belediging aan het adres van hen die religie verafschuwen. Maar wellicht is de 'majesteit' in verwarring door de omstandigheid dat iedere wet begint met: "Wij, Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden" enz. enz.

Daar hoort natuurlijk te staan: "Bij de gratie van het Nederlandse volk".

Oproep: geef uw mening over de monarchie

Johan Hofmann slaat in het bovenstaande stukje de spijker op de kop: "Wij, Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden," is niet meer van deze tijd.

Tweehonderd jaar geleden, in 1813, kwam Prins Willem Frederik, de latere koning Willem I, bij Scheveningen aan land. Aan het eind van dit jaar wordt dat feit – naar gelang van uw voorkeur – gevierd of herdacht als het begin van de Oranjemonarchie. De tekst uit de kersttoespraak is niet meer van deze tijd, maar is de monarchie dat nog wel? Er zijn veel vrijdenkers die dat op zijn zachtst gezegd betwijfelen.

Het lijkt de redactie van De Vrijdenker een goed idee om in dit koninklijke feestjaar een themanummer aan de monarchie te wijden.

Daarom nodigen wij u allen uit, uw gedachten over de monarchie aan ons toe te sturen. Of het zal helpen is natuurlijk zeer de vraag, maar het is beter in De Vrijdenker uw stem te laten horen dan in november tandenknarsend en stilzwijgend naar het officiële gejubel te moeten kijken en luisteren.

Of en wanneer het themanummer verschijnt, hangt af van uw inzendingen.

De redactie

Pensioenen en solidariteit: alle seinen op rood!

ENNO NUY (1950, Aerdt) is hoofdredacteur geweest van Maandblad De Vrijdenker

Ik heb nogal wat pensioenbreuken veroorzaakt in mijn carrière en uiteindelijk alle losse delen ondergebracht bij één pensioenverzekeraar. Dat is tot nog toe een gegarandeerde verzekeringssom. Nu krijgen de pensioenverzekeraars opeens het idee om toch risicovoller te gaan beleggen opdat gemiddeld hogere pensioenen kunnen worden uitgekeerd. Als zij hun zin krijgen, dan worden de eigenaren van gegarandeerde pensioenen onteigend en gaan zij opeens meedoen in zo'n casinopensioen.

Het is een pervers spel en ik zal u uitleggen waarom. Op mijn jaarlijkse pensioenoverzicht kan ik nu al enkele jaren lezen dat de werkelijke waarde van mijn verzekering bijna € 30.000 lager is dan de gegarandeerde som. En dat is uitsluitend en alleen een gevolg van beleggingsverliezen. Als ik nu onteigend word, ben ik dat bedrag in één keer kwijt. Maar dat is niet alles, want die pensioenverzekeraars gaan dat aanzienlijk lagere bedrag ook nog eens nóg risicovoller beleggen. In 2015 zou ik met pensioen gaan, maar ik ben dat helemaal niet van plan, ik wil bij leven en welzijn doorwerken tot ik er genoeg van krijg. En dat laatste zie ik nog niet zo snel gebeuren.

Maar is dat wel een verstandig voornemen? Hoe langer ik wacht met mijn pensioengang, hoe groter het risico van beleggingsverliezen, hoe lager mijn pensioen. Nu zou je kunnen zeggen, reden temeer om pas veel later met pensioen te gaan, dan valt de koopkrachtdaling nog wel mee in die paar jaar die ik dan nog te gaan heb. Wat is wijsheid? En hoe aanvaardbaar is zulke wijsheid als je het gevoel blijft houden dat duur betaalde menteren rare dingen doen met en ten koste van jouw centen?

Er moet snel een onafhankelijk onderzoek komen naar de werkelijke stand van zaken rond de pensioenen. Ik vertrouw de verzekeraars voor geen cent, zeker niet voor mijn cent. Er is een aantal zaken dat op de schop moet:

1. In de eerste plaats dient helder te worden gemaakt hoe de nu beschikbare pensioengelden in de komende decennia besteed gaan worden;
2. Ook dient helder te worden gemaakt of de jongere generaties straks daadwerkelijk aanzienlijk minder pensioen gaan ontvangen;
3. De werknemer is verplicht verzekerd voor zijn pensioen. Dat is een goede zaak, maar dat betekent niet dat je vervolgens maar moet slikken wat je wordt voorgeschoteld; anders gezegd: er moet meer te kiezen zijn voor een werknemer dan nu het geval is;
4. Het toezicht geschiedt nu door werkgevers, werknemers en de professionele pensioenorganisaties; er moeten waarborgen worden ingebouwd om al te grote beleggingsverliezen te voorkomen.

Ik ben graag bereid solidariteit aan ons nageslacht te betuigen door een hogere pensioenpremie te betalen, maar met de voor mijn deur staande pensioen- en koopkrachtverliezen ben ik niet eens in staat uitdrukking te geven aan die bereidheid. Tot slot nog dit: de pensioenverzekeraars willen graag de hypotheekportefeuille van de banken overnemen, mits de overheid garant staat voor eventuele waardeverliezen. Dit zou echt desastreus zijn. De banken worden zo wel heel erg gemakkelijk verlost van een hoofdpijndossier dat ze zelf gecreëerd hebben. En wat gaan die banken met al dat geld doen? Ik zal het u zeggen: bonussen uitkeren en gevaarlijke producten in een te weinig gereguleerde markt neerzetten. En die pensioenverzekeraars willen wel risicovoller beleggen maar niet het risico van waardeverlies in de vastgoedsector lopen. Wat is dan het gevolg: de waardeverliezen van het vastgoed mag de belastingbetaler ophoesten en de beleggingsverliezen gaan ten koste van de pensioenen. Deze hele gang van zaken bewijst voor mij alleen maar dat banken en pensioenverzekeraars volstrekt onbetrouwbaar zijn. Alle seinen op rood!

Een geschiedenis van de religiante terreur

FRANS VAN DONGEN voorheen bestuurslid van De Vrije Gedachte, oprichter van de Atheïstisch-Seculiere Partij (ASP)

In deze serie geven we een historisch overzicht waarin de terreur van katholieken, protestanten, fascisten, hindoes, boeddhisten, joden, socialisten, moslims de revue passeert.

De Protestanten tegen de Katholieken

Religieus dissidente groeperingen als Katharen en Waldenzen kunnen gezien worden als voorlopers van het protestantisme en de Reformatie. De breuk die de Reformatie gaf, moet vooral in politiek opzicht niet onderschat worden: vóór de Reformatie was de Katholieke Kerk heer en meester in het grootste deel van Europa, na de Reformatie was de invloedssfeer van het katholicisme teruggedrongen tot ruwweg alleen Zuid-Europa. En er waren nieuwe sterke nationale staten ontstaan in het machtsvacuüm dat het katholicisme achterliet. (Palmer)

Bekende hervormers als Luther en Calvijn hadden, net als alle hervormers voor hen, kritiek op Rome en hadden andere ideeën over de christelijke leer dan het Vaticaan. En ze vonden dat dit gewoon moest kunnen. De paus en alle andere katholieken bleven echter van mening dat daar de doodstraf op stond en pasten die zo veel mogelijk toe. De protestanten, onder wie Luther zelf, betaalden de katholieken met gelijke munt terug. Luther liet katholieken, joden en (andere) ketters om het even terroriseren. Vervolging en de daarmee gepaard gaande wreedheden gingen over en weer. Ook waren er groeperingen die zowel door de katholieken als door de protestanten werden vervolgd.

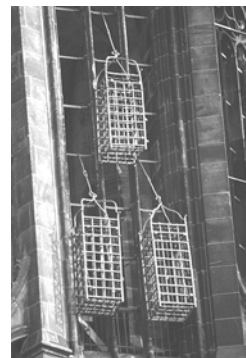
Zo vonden de wederdopers dat men zich op volwassen leeftijd moest laten dopen en niet als kind. Ook stonden ze polygamie toe. Hun leider, de Hollander Jan van Leiden, leefde met zeventien vrouwen omdat hij, naar eigen zeggen, 'volgens het oude testament leefde'. Een van zijn vrouwen wou hem verlaten en Jan zou haar eigenhandig onthoofd hebben. Tevens hadden de wederdopers geld en privébezit afgeschafte en alle boeken verbrand, behalve de bijbel. Ze haalden zich met hun leefwijze de haat op de hals van niet alleen katholiek Rome, maar ook van Luther en Calvijn. Luther zou gezegd hebben, dat 'we' desnoods met de katholieken moesten samenwerken om van deze zwijnerij af te komen.

Münster, dat in handen van de wederdopers was gevallen, werd in 1530 belegerd door de gezamenlijke strijdkrachten van de katholieken en de protestanten. Nadat de stad was ingenomen werd een flink aantal dopers niet verbrand, maar op cynische wijze verdrinken. Omdat dit met een zware molensteen gebeurde, noemde men dit *de doop met de steen*. Een groot aantal dopers werd publiekelijk doorgemarteld met gloeiend hete staven. De lichamen van Jan van Leiden en enkele van zijn volgelingen werden, in het kader van deze coöperatieve katholiek-protestantse expeditie, in kooien aan de toren van de stad gehangen. De lichamen heeft men er, als afschrikwekkend voorbeeld, bijna 50 jaar in laten zitten en de kooien hangen er nog!

Luther bestreed niet alleen wederdopers. Joden waren ook een geliefd doel van zijn hervormings-gezindheid. Over joden wist de 'grote hervormer' het volgende te zeggen:

"Joden zijn niet het 'uitverkoren volk' maar het volk van de duivel. Hun opsnijderij over hun afstamming, hun besnijdenis en hun wetten moeten als vuiligheid beschouwd worden. Joden zitten vol met de stront van de duivel. Hun synagogen moeten in brand worden gestoken. Hun geld en hun bezittingen moeten afgepakt worden. We zijn fout, als we ze niet afslachten!"

Hij schreef dit in een boekje genaamd 'Over de Joden en hun leugens'. Dat Luther hiermee de bodem legde voor het Duitse anti-semitisme, blijkt onder meer uit het feit dat hij vijfhonderd jaar later door Hitler 'een van de grootste hervormers' zou worden genoemd.

De kooien aan de toren van Münster

Calvijn, de andere 'grote hervormer' deed in wreedheid niet onder voor Luther.

Servet had andere ideeën dan Calvijn over de heilige drie-éénheid, een katholieke wens-illusie, die hij (net als de wederdopers) verwierp, en over de kinderdoop. Ook was hij, heel opvallend, van mening dat rechtvaardiging ook zonder god of godsdienst mogelijk was. Calvijn ontstak in woede en zwoer in 1546, dat hij Servet om zou laten brengen, zodra hij daar gelegenheid voor had. Hij zei letterlijk:

“Wanneer hij hier komt zal hij, als mijn gezag ook maar iets waard is, niet levend vertrekken.”

Servet was aanvankelijk gearresteerd, maar wist te ontkomen. In Genève woonde hij een kerkdienst bij, die geleid werd door Calvijn. Servet werd herkend, gearresteerd en voor de keus gesteld of hij voor een protestante of een katholieke rechtbank wilde verschijnen. Het werd de protestante rechtbank. Deze veroordeelde hem tot de brandstapel. Even was er sprake van om Servet eerst te doden met het zwaard en dan pas te verbranden. Maar het Geneefse hof besloot hem levend te verbranden. Bij de tenuitvoerlegging van het vonnis ging er ook nog van alles mis, waardoor het sterven nodeloos lang duurde. Calvijn zelf gaf Servet pastorale bijstand bij zijn executie.

De aanleiding van de strijd van de protestante staten aan de Noordzee tegen het katholieke Spanje was de beeldenstorm. Hierbij werden katholieke kerken door woedende protestante volksmassa's geplunderd en vernield. Deze beeldenstorm was grotendeels niet georganiseerd, hoewel Calvijn eigenlijk vond dat de beelden door de overheid verwijderd diende te worden en niet door een wilde volksmenigte. Zelfs de islamieten bemoeiden zich met de beeldenstorm. Suleyman I, heerser van het machtige Ottomaanse rijk, bood aan de beeldenstorm te financieren en militair bij te staan. De haat tegen de katholieken was dermate groot dat de geuzen, een soort vrijwillige marine-kapervloot van de protestantse opstandelingen, een eremunt lieten slaan voor deze sultan met de tekst: *“Liever Turcks dan Paaps”*.

De koning van Spanje, die zichzelf als de “ridder van Christus” beschouwde, stuurde in overleg met de paus een enorm leger onder leiding van de hertog van Alva. Deze grootschalige veldtocht van het katholieke Spanje tegen de protestante Hollandse Republiek kan overigens ook als een van de laatste stuiptrekkingen van de kruistochten beschouwd worden!

Een veel gebruikt 'middel' van de protestante kettters tegen de katholieken waren kapers. Deze kapers hadden meestal een zogenaamde kaperbrief, op grond waarvan ze schepen van andere landen mochten aanvallen, ook burgerschepen. Overheden die die kaperbrieven uitreikten, hadden op die manier een soort marine en deelden vaak mee in de buit. Zo ook Willem van Oranje, de politiek-militair leider van de protestante opstand tegen het katholieke Spanje. Hij had een kaperbrief uitgereikt aan de watergeuzen en de Oranjes kregen 10% van de oorlogsbuit. Vooral het kapen van de Spaanse zilverbloot door Piet Hein maakte ze schatrijk. Maar tot ongenoegen van Oranje sloegen de geuzen vaak door: in 1571 plunderden ze Monnickendam en Schellingwoude.

Een jaar later veroverden ze Gorinchem. Hierbij werd een waar bloedbad aangericht onder de katholieken. Zeventien priesters plus twee gewone katholieken werden gearresteerd, gruwelijk gemarteld en naar Den Briel gevoerd. Daar aangekomen moesten ze in hun ondergoed rondjes rond hun galg lopen. Vervolgens werden ze voor de keus gesteld zich te bekeren tot het protestante geloof of te sterven. Ze kozen voor het laatste. Een van de katholieken had een tatoeage op zijn arm, waaruit bleek dat hij op kruisvaart was geweest (in de zestiende eeuw!). De tatoeage werd eerst weggesneden, want de haat tegen de 'papen' was groter dan de haat tegen de moslims. Alle negentien vonden de dood door ophanging op de Grote Markt van Den Briel. Hun lichamen werden van de geslachtsdelen ontdaan en nog verder verminkt. (Kleine delen van de stoffelijke overschotten worden nu nog bewaard als relikwiën in een katholieke kerk in Brussel.) Later op de dag werden nog meer katholieke priesters verbrand.

In 1577 is het weer raak: er vindt in Gent een staatsgreep plaats van radicale calvinisten. Die waren begonnen met het bekeren van katholieken onder dwang, terwijl alle katholieke geestelijken de stad uit moesten.

In Antwerpen vinden er anti-katholieke rellen plaats, waarbij het Oranje nauwelijks lukt, het leven te redden van 180 katholieken, waaronder de aartsbisschop.

Willem van Oranje vond dat de radicale protestanten in hun geloofsijver veel te ver gingen en op die manier de eenheid tussen de gematigd protestanten in het zuiden en de radicalere provincies in het noorden in gevaar brachten. Oranje was in zijn denken erg beïnvloed door Erasmus en wilde daarom niet zozeer een protestantse staatskerk maar godsdienstvrijheid. Zo beschermde hij Descartes tegen een overijverig protestant universiteitsbestuur, dat hem eruit wou werken. Descartes werd trouwens ook gehaat door de katholieken. Door beide zijden werd hij van athëisme beschuldigd maar de prins van Oranje nam hem altijd in bescherming.

Ook bij het beleg van Bredevoort in 1595 was men van protestante zijde niet kinderachtig: alle Spaanse troepen die aanwezig waren, werden vermoord en het stadje werd twee dagen geplunderd en geterroriseerd.

Het twaalfjarig bestand aan het begin van de zeventiende eeuw was een periode waarin er niet

Oldenbarnevelt

gevochten werd tegen het katholieke Spanje, maar waarin de protestanten tegen elkaar vochten. De *Preciesen* tegen de *Rekkelijken*. Godsdienst was overigens niet de enige inzet in dit conflict, het ging ook om politiek. Het was ook een strijd tussen Oranje en de regenten, vertegenwoordigd door Oldenbarnevelt. Zo wilde Oldenbarnevelt vrede met de Spanje, maar Oranje wilde doorvechten, waarschijnlijk omdat de familie Oranje 10% van alle oorlogsbuit kreeg. Een van de belangrijkste strijdpunten was, of de Republiek een protestante staat met een dwingende staatskerk (de preciezen) moest worden, dan wel een land met godsdienstvrijheid (de rekkelijken). Op het toppunt van wat eigenlijk een burgeroorlog was, liet prins Maurits, die Willem intussen had opgevolgd, Oldenbarnevelt arresteren en op het Haagse Binnenhof in het openbaar onthoofden.

De protestante opstand van de zeven provinciën aan de Noordzee tegen het katholieke Spanje heeft 80 jaar geduurd, maar was uiterst succesvol voor de Republiek. Aan het begin van de oorlog was Spanje rijk en machtig en de Republiek arm en onderworpen. Na de oorlog was het andersom! De Republiek was uitgegroeid tot een wereldmacht met een monopolie op de wereldhandel. Officieel werd de *Republiek der Zeven Verenigde Provinciën* pas in 1648 erkend. De rest van Europa vond een land zonder koning wel wat vreemd. En het was inderdaad een novum. Ons land was de eerste republiek van Europa! Frankrijk is pas een republiek sinds 1789 en de Fransen zijn er uitgesproken trots op. Nederland was al lang voor 1648 een republiek en niemand schijnt dat van belang te vinden. Professor Israël merkt in dit verband terecht op dat we een stuk traditie, namelijk onze republikeinse traditie, verkwanselen.

Hoe is het de belangrijke denkers sinds de Reformatie vergaan?

Bruno is weliswaar levend verbrand door het Vaticaan, maar hij is tijdens zijn leven net zo hard vervolgd door de lutheranen en de calvinisten. Zijn misdaad bestond eruit dat hij enigszins seculier dacht. Hij vond dat de zon een ster was net als alle andere sterren.

Descartes stond op de straflijst bij de katholieken, maar moest door Willem van Oranje in bescherming worden genomen tegen radicale protestanten die hem wilden vervolgen. Descartes was het eens met Bruno en Gallilèi dat de aarde om de zon draaide. Volgens protestants Amsterdam en katholiek Rome leidde dit tot athëisme.

Spinoza werd zijn leven lang geterroriseerd door protestanten en katholieken, terwijl fanatieke joden zelfs een moordaanslag op hem hebben beraamd. Hij stelde dat rede en religie onvereenigbaar zijn. En hij werd dus ook van atheïsme beschuldigd. Eeuwenlang werden in heel Europa de woorden 'atheïst' en 'spinozist' door elkaar gebruikt.

Hobbes kreeg een publicatieverbod en het Britse Lagerhuis stelde een onderzoek naar hem in, omdat hij 'atheïstische geschriften' zou verspreiden. Hij had onder meer geschreven dat het menselijk voorstellingsvermogen niet in staat is om zich zelfs maar een god voor te stellen. En hij was het eens met Spinoza.

Bayle, die ook de rede boven het geloof stelde, moest uit Frankrijk vluchten omdat hij kettters zou denken. Hij hield onder andere vol dat christendom in moreel opzicht niet boven het atheïsme stond en hij verheerlijkte Epicurus. In Rotterdam zorgde de calvinistisch-protestante Waalse Kerk ervoor dat hij als hoogleraar werd ontslagen. Die universiteit heet nu trouwens de 'Erasmus-Universiteit'.

Meslier vond christendom en geloof in het algemeen minderwaardig en zag er alleen maar negatieve dingen in: het zou iedereen een stuk beter gaan als we iedere vorm van religie zover mogelijk van ons af zouden werpen. Meslier ging er veiligheidshalve vanuit dat het beter was om na zijn dood te publiceren. Hij heeft dus zijn hele leven gezwegen uit angst voor de kerkelijke terreur.

Zelfs Hume werd atheïsme voor de voeten geworpen, ondanks het feit dat het toen al de tweede helft achttiende eeuw was!

d'Holbach, die ook in de achttiende eeuw leefde en het christendom omschreef als een ziekelijke vorm van zelfontkenning, schreef onder pseudoniem om geen problemen te krijgen met het religieuze establishment.

Volgens Fichte was het 'ik', datgene waarbinnen de werkelijkheid zich afspeelde en alles had daarom zijn bestaan eigenlijk aan het 'ik' te danken. Dit betekende dat er geen plaats was voor een godsbegrip. Het kostte hem z'n hoogleraarsstoel en hij moest de stad uit. Terwijl het al bijna de 19de eeuw was!

Feuerbach was een voorloper van Freud en vond dat religie een vorm van wensdenken was, die weinig met de werkelijkheid te maken had. Gelovigen werd geleerd van hun god te houden en agressief te zijn jegens niet-gelovigen. Ook hij leefde al in de negentiende eeuw, maar moest toch de universitaire wereld verlaten vanwege zijn atheïstische denkbeelden.

Bradlaugh, de atheïst-politicus, wou niet zweren op de bijbel en raakte aanvankelijk niet alleen zijn parlementszetel kwijt maar werd zelfs opgesloten, ondanks het feit dat hij een gekozen parlementariër was. Hij werd geboycot door de regering en door de posterijen. In 1882 werd Bradlaugh met de andere redactieleden van de *Vrijdenker*, een seculier blad, vervolgd voor blasfemie. Twee redactieleden werden schuldig gevonden en gestraft met gevangenisstraf.

Alle denkers moesten voorzichtig zijn: niet publiceren, onder schuilnaam publiceren, nog niet publiceren, in Amsterdam publiceren en vooral: je voorzichtig en in bedekte termen uitdrukken. Bayle zegt bijvoorbeeld, "*een societyt van atheïsten kan ook wel gereguleert zyn*". Je moet natuurlijk tussen de regels door lezen, om te begrijpen dat hij bedoelde dat religie nergens op slaat en dat we er vanaf moeten. Hij schreef dit namelijk in de zeventiende eeuw, waarin het levensgevaarlijk was om openlijk aan het bestaan van god te twijfelen. Je kreeg dan de protestanten én de katholieken tegen je. In zo'n geval kon je alleen overleven als je zeer goede relaties in regeringskringen had. Scotus, Wycliffe en Descartes zijn daar voorbeelden van. Alles wat men in het verleden schreef, is dus gekleurd met de toenmalige tijdgeest. Een tijdgeest, die dermate met religie doordrenkt was dat de doodstraf stond op 'niet meedoen'.

Als je naar iets door een rood filter kijkt, wordt het roder gekleurd dan werkelijk. Je zou het beeld dan achteraf moeten corrigeren voor rood, om een goed beeld te krijgen. Zo zouden we alles wat we weten van de Oudheid, de Middeleeuwen en de periode vanaf de Reformatie eigenlijk moeten 'corrigeren voor religie'. Zo moeten we ons bijvoorbeeld goed realiseren dat er in de Middeleeuwen veel meer atheïsten zijn geweest dan lijkt. Want die lieten niets blijken, schreven niets op en uit niets blijkt achteraf hun aanwezigheid. Ons zicht op de geschiedenis is vertroebeld door religie !

Pierre Bayle

Maak geen karikatuur van de publieke ruimte

ENNO NUY (1950, Aerdt) is hoofdredacteur geweest van Maandblad De Vrijdenker

Dr. Arjan Plaisier is secretaris-generaal van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). In de NRC van 24 december 2012 bepleit hij het handhaven van religie in de publieke ruimte met alle bijbehorende consequenties en voordelen daarvan voor de onderscheiden religies. Hij nodigt de seculieren uit om een gesprek aan te gaan over het Nederland van ons allemaal. Dat laatste juich ik toe. Al het overige kan mij minder bekoren. Eerst maar eens de zaken die Plaisier ongewijzigd zou willen laten: geen scheiding van kerk en staat, wel subsidies voor religies en kerkgenootschappen, de Zondagswet, toegang tot de basisadministratie voor kerkgenootschappen, de fiscale status aparte voor kerken, bijzonder onderwijs en nog zo wat zaken.

Het probleem is dat Plaisier een karikatuur schetst van de publieke ruimte zoals seculieren die zien. Dat is geen publieke ruimte voor enkel de seculieren. Net zoals het een karikatuur is te veronderstellen dat op openbare scholen geen godsdienstles gegeven zou worden.

Jazeker, heer Plaisier, die fiscale status aparte voor kerkgenootschappen is niet meer vol te houden, zoals ook de toegang tot de gemeentelijke basisadministratie in een moderne samenleving niet langer aanvaardbaar is. Religie is strikt persoonlijk en ieder mens heeft het onbetwistbare recht zijn eigen religie aan te hangen. Maar in essentie verschilt een geloofsovertuiging niet van een hobby, ook die laatste is strikt persoonlijk en ook die laatste kan worden gedeeld met gelijkgestemden. Maar net zoals eenieder zijn eigen hobby's bekostigt, zo moet ook eenieder zijn eigen religie bekostigen.

Het is niet aanvaardbaar van iemand die religie en geloof principieel afwijst, wél te verlangen dat een deel van diens belastinggeld besteed wordt aan de *persoonlijke* levensinvulling van medeburgers. Belastinggeld is bedoeld voor primaire voorzieningen, inclusief defensie. Zonder een dak en brood geen menswaardig bestaan en een defensie garandeert de veiligheid van ons allen. Maar zonder een geloofsovertuiging blijven we allemaal gewoon in leven.

En juist omdat godsdienst zo'n persoonlijke aangelegenheid is, waarbij het erop aankomt dat je als mens op zelfstandige wijze tot een keuze kunt komen, zou een bekering tot enige godsdienst pas mogen geschieden wanneer iemand achttien jaar is geworden en nadat hij of zij op de openbare school uitvoerig is geïnformeerd over alle religies en kerkgenootschappen. Daarna kan de mondige burger zelf gaan shoppen, terwijl hij of zij van huis uit al dan niet enig voorbeeld van religieus leven heeft meegekregen. Als het ouderlijk voorbeeld voldoende overtuigt, zal het beklippen, ook in het leven van de jongeling. Maar kinderen leren op school ook dat ons bestaan enkel en alleen verklaard kan worden uit de evolutie en dat het scheppingsverhaal voor velen weliswaar de waarheid vertegenwoordigt maar vanuit wetenschappelijk oogpunt tot het rijk der fabelen behoort.

Ik zie niet in, heer Plaisier, waarom met een houding zoals hier geschetst, de intolerantie zou toenemen, waarom minderheden hiermee geschaad zouden worden. Sterker nog, meerderheden of minderheden hebben hiermee niets van doen.

Boeken

Rome te Lisse

Op een mooie pinksterdag

JAN BONTJE (Rotterdam 1947) is publicist en columnist; was eind jaren 1970 lid van de redactie van 'De Vrije Gedachte' en is sinds 2007 (eind)redacteur van De Vrijdenker.

In het voorjaar van 1918 wilden vrijdenkers uit Amsterdam en Rotterdam, leden van de Vrijdenkersvereniging De Dageraad, een fietstocht houden naar de kuststreek in Zuid-Holland. De bedoeling was, pamfletten uit te delen met als onderwerpen "Vrijdenken en Militarisme" en "Vrijdenken". Ze zouden kust niet bereiken.

In totaal 34 mannen en vrouwen begaven zich op 20 mei 1918 op weg naar de kust. Het groepje uit Rotterdam hoorde onderweg roepen door andere fietsers: de Amsterdammers wachten op jullie in Lisse. Wat een list en een leugen bleken: ze werden opgewacht door met stokken en messen bewapende rooms-katholieke burgers, boeren en buitenlui, die, opgehitst door kapelaan van Brero en de burgemeester van Lisse op de niets vermoedende Dageradianen insloegen. Zelfs de vrouwen werden aangevallen. De vrijdenkers werden op afschuwelijke wijze mishandeld, hun kleren vernield en uit hun binnenzakken werden papieren gestolen en verscheurd. Fietsen werden vernield, banden doorgesneden. Politieagent Vermeulen keek toe en deed, op last van God, niets... In de

gemeenteraad verklaarde de Roomkatholieke burgemeester Von Bönninghausen:

"...wanneer de Lissenaren de Dageradianen anders hadden behandeld, dan zouden ze mij zijn tegengevallen..."

Mr. P. Tideman, advocaat te Bloemendaal, stond de Dageradianen bij, die een rechtszaak aanspanden. De rechter legde Tideman echter een spreekverbod op. Deze was zo verontwaardigd, dat hij in 1922, in eigen beheer, een boekje uitgaf onder de titel "Rome te Lisse (verhaal van een progrom)". Dit boekje nu is door tekenaar HD Artstonelimited (pseudoniem voor Hans Duivenvoorden) in stripvorm bewerkt en uitgegeven. Hij verdient hiervoor een pluim. Het is schokkend om te lezen en te zien hoe vrijdenkers in 1918 door 'Rome te Lisse' werden be- lees: mishandeld.

"OP EEN MOOIE PINKSTERDAG – Dageraad in Lisse – Naar een verhaal van Mr. P. Tideman, Advocaat te Bloemendaal. Tekeningen en bewerking HD Artstonelimited", in eigen beheer uitgegeven, 2012, Lisse. ISBN 978-90-820-0990-3

Dalai Lama – de val van een godkoning

THOMAS SPICKMANN, 1973, Culemborg, Constructeur

De afgelopen decennia werd ons in de Westerse media een rooskleurig beeld van het Tibetaanse boeddhisme en zijn leider gesuggereerd: Een harmonieuze en religieuze samenleving binnen zijn land vóór de bezetting door de 'kwade' Chinezen en de Dalai Lama die voor geweldvrij verzet tegen de bezettingsmacht staat, waarvoor hij de Nobelprijs voor de vrede heeft ontvangen en die zich bovendien als de 'ocean der wijsheid' presenteert.

De humanist Colin Goldner kwam tot heel andere inzichten en heeft op gegeven moment het nogal dikke godsdienstkritische boek 'Dalai Lama – Fall eines Gottkönigs' (verkrijgbaar bij uitgeverij Alibri te Aschaffenburg, Duitsland) geschreven dat dezelfde titel als dit artikel heeft. (Voor meer informatie kan men op www.gottkoenig.de terecht.) De auteur is een psycholoog die hulp biedt aan slachtoffers van hersenspoeling. Hij is bovendien lid van de evolutionair-humanistische Giordano Bruno Stichting en zet zich voor dierenwelzijn in, speciaal voor het bevorderen van het 'Great Ape Project' van Peter Singer waar grondrechten voor mensapen geëist worden.

Aan het begin van een bijeenkomst in Wenen met een kritische beschouwing van de Dalai Lama en zijn religie als onderwerp zei Goldner, om bepaalde geruchten en misverstanden te voorkomen, de volgende twee zinnen: 'Nee, ik word niet door de Chinezen betaald! Nee, ik vind de omstandigheden in de Chinese samenleving niet het goede voorbeeld!' Ik heb ervoor gekozen om dit hier te vermelden, want de inhoud van mijn artikel is voor het grootste deel aan zijn kennis en bevindingen ontleend.

Het boeddhisme staat in het algemeen bij ons in het Westen als een godloze, geweldvrije en harmo-nieuze religie bekend die wijsheden bevordert en waar de dood als definitief einde gezien wordt. In de Tibetaanse variant met één miljoen goden en de afwijkende leer van het 'karma', zoals eeuwen lang tot aan de bezetting door de Chinezen aan de bevolking opgedrongen, is daar bijna niets van terug te vinden: Er bestond een kleine groep van adel en monniken met de Dalai Lama als hoofd (het 'gelemutsenregime') en het overgrote deel van de mensen dat onderdrukt werd en in ellendige armoede en middeleeuwse lijfeigenschap leefde. Dit werd als gevolg van de zonden (het opbouwen van slecht karma dus) uit een eerder leven gezien, want men geloofde in reïncarnatie, d.w.z. dat men na het overlijden op zeker moment herboren zou worden en dat zich dit steeds weer zou herhalen. Wie zich niet getrouw aan de leer van de machthebbers gedroeg, moest op zware straffen en marteling rekenen, zowel in het aardse leven als in de vermeende 16 verschillende hellen (waarvan acht koude en acht hete) waarin men in de fase tussen de dood en het volgende leven kon belanden. Het ergste wat een man kon overkomen was de wedergeboorte als vrouw. Te concluderen valt dat dit een religieuze dictatuur was.

Het gelemutsenregime was medio 17de eeuw aan de macht gekomen. Na het overlijden van een Dalai Lama ging altijd een delegatie van bestuurders bij gewone mensen op zoek naar een peuter in wie zij

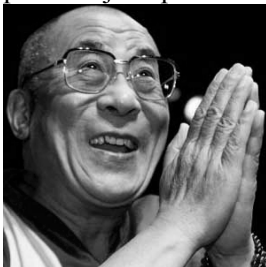
de reïncarnatie van het laatste staatshoofd beweerden te herkennen. Zij namen hem mee naar de hoofdstad om hem afgeschermd van de buitenwereld jarenlang te indoctrineren en op zijn rol voor te bereiden. De huidige Dalai Lama is op tweejarige leeftijd uitgekozen.

Tibet was voor de laatste bezetting door de Chinezen slechts voor een korte periode een onafhankelijk land en was eerder een soort autonome provincie geweest. Door de keizerdynastieën in Peking werd het altijd als een onderdeel van China beschouwd. Die claim is door de communisten overgenomen en dus niet uitgevonden. Hun leger werd door de gewone Tibetanen verwelkomd omdat er aan de onderdrukking door het gelemutsenregime een einde kwam. Men moet er echter van uitgaan dat de huidige Dalai Lama, die toen naar India vluchtte, zich niet zo zeer aan repressie schuldig had gemaakt omdat hij toen nog een machthebber in opleiding was. Maar na de verdrijving ontving hij op grote schaal financiële steun van de CIA voor zijn ondergrondse en juist niet geweldvrije verzet tegen de bezettingsmacht, omdat de Amerikanen er belang bij hadden. Daar kwam pas een einde aan toen China een handelspartner van de VS werd.

Sindsdien zijn het andere organisaties van de Free Tibet-beweging die geld geven en onder de invloed van de VS staan. Want ze waren steeds nuttig voor propaganda tegen het communisme en China, waarvan men de machtsuitbreiding wil tegenhouden. Daardoor valt ook de uitreiking van de Nobelprijs voor de vrede aan de Dalai Lama, na de onderdrukking van de opstand op het Tienanmenplein in Peking in 1989, te verklaren.

In het algemeen is de Westerse berichtgeving eenzijdig en misleidend. Het is bijvoorbeeld inderdaad waar dat er vernielingen van Tibetaanse kloosters tijdens de Culturele Revolutie onder Mao Ze Dong plaatsvonden. Dit werd echter niet zozeer door het Rode Leger uitgevoerd, maar vooral door Tibetanen uit wraak voor de onderdrukking door de monniken voor de komst van de communisten. Tegenwoordig zijn er wel schendingen van mensenrechten, maar niet meer dan in andere delen van China. Er kan bovendien geen sprake van culturele genocide zijn. Tibetaans is een officieel erkende taal en kinderen krijgen er op school les in. Ook mag de godsdienst nageleefd worden; beperkingen gelden alleen voor monniken bij kans op het bedrijven van oppositionele politiek of bij de minimumleeftijd (16 jaar) voor opname in het klooster. Het laatste is een grote vooruitgang, want er kunnen geen kinderen meer gerekruteerd worden zoals vroeger (of tegenwoordig nog buiten Tibet) waardoor religieuze indoctrinatie moeilijker is. Er zijn wel Chinezen die zich in de loop der tijd uit het oosten komend in die regio gevestigd hebben, maar dat is niet meer dan 15% van de bevolking zodat ook daardoor geen bedreiging voor de cultuur en de taal bestaat. Tibetanen genieten vanwege de dunne bevolking van hun provincie zelfs het privilege dat zij per gezin meer dan één kind mogen nemen, wat in grote delen van China (nog) niet het geval is. Verder zijn de volgende positieve ontwikkelingen te constateren die na het vertrek van het gelemutsenregime kwamen: Reductie van de babysterfte, verhoging van de levensverwachting, invoering van belastingvoordelen voor mensen die uit ballingschap terugkeerden. Een paar jaar geleden is een spoorlijn van Peking naar de Tibetaanse hoofdstad Lhasa aangelegd, wat van modernisering getuigt. Feitelijk is die regio uit de Middeleeuwen gehaald. De meeste mensen daar verlangen niet naar het oude regime en zijn leiders terug.

In India vestigde de Dalai Lama zich, samen met zijn regering in ballingschap, uiteindelijk in zijn paleis bij de plaats Dharamsala waar hij gasten uit de hele wereld ontving die zich solidair toonden.

lachende Dalai Lama

Maar hij ging ook heel vaak op reis; niet alleen om de Nobelprijs in ontvangst te nemen, maar ook voor talloze benoemingen tot eredoctor en andere voor hem georganiseerde bijeenkomsten met rituelen. Naast het onnozele lachen waarmee hij opviel hield de 'ocean der wijsheid' vaak toespraken over politiek, ecologie of bewustwording, maar zonder essentie of samenhang, zoals bijvoorbeeld over de 'leegte der leegte': 'Wij nemen gewoon blindelings aan dat wij een onafhankelijk ik of zelf hebben, maar als wij nauwkeurig kijken vinden wij, los van de interface van verschillende factoren die ons zijn uitmaken en de momenten waaruit ons continuüm gevormd is, niets wat een absolute, onafhankelijke entiteit zou zijn. (...) Als wij nu, verder gaande dan de voorstelling dat de dingen maar termbepalingen zijn, de vraag stellen wiens voorstelling deze termbepalingen naar voren brengt – de voorstellingen van een enkel of van collectieve wezens, vergane of toekomstige enzovoort – dan zullen wij ook hier geen onafhankelijk bestaande entiteit kunnen vinden. Ook de leegte als laatste natuur van de werkelijkheid is niets absoluuts, niets dat zelfstandig bestaat.

Ze is niet voorstelbaar als onafhankelijk van de basis der fenomenen, omdat alleen het onderzoek van de natuur der fenomenen tot de conclusie leidt dat ze leeg, zonder inherent bestaan is. Als wij dan van de leegte zelf een onderwerp van ons onderzoek maken en vragen stellen over haar bestaan en zijnswijze, blijkt ze ook zonder inherent bestaan te zijn. Om deze reden spreekt Boeddha van de leegte der leegte.' (*Dalai Lama – Fall eines Gottkönigs* van Colin Goldner, blz. 382 en 383; door mij uit het Duits vertaald.)

Met onder anderen de volgende personen die ethisch zeker niet het goede voorbeeld gaven onderhield de Dalai Lama in de loop der jaren contact:

- George W. Bush, die als Amerikaanse president de oorlog tegen Irak voerde en alle bijbehorende ellende veroorzaakte
- De Oostenrijkse politicus Jörg Haider, die een rechtse populist was en de oprichting van een Tibetaans centrum in zijn land bevorderde
- De Japanse sektegoeroe Asahara, die in de jaren negentig van de vorige eeuw door een gifgas-aanslag in de metrotunnels van Tokio veel mensen doodde. Hij was een spirituele vriend van de Dalai Lama.
- Moeder Teresa, die niet als de weldadige non beschouwd kan worden zoals ze door de media gepresenteerd wordt, omdat zij niet goed voor de haar toevertrouwde mensen zorgde. Slechte hygiëne in haar hospitaal en het weigeren van medicijnen leidden vaak tot een pijnlijke dood bij haar patiënten – vanuit de filosofie dat zij op die manier dicht bij Christus en zijn lijden aan het kruis zouden zijn. Tevens was zij een vriendin van de Haïtiaanse dictator Duvalier en vond democratie des duivels, maar ontving net als de Dalai Lama de Nobelprijs voor de vrede. Colin Goldner ontmoette haar ooit, toen hij als journalist werkte, voor een interview dat hij echter afbrak omdat hij haar ontzettend vervelend vond vanwege haar gewelddadige omgaan met een ondergeschikte zuster.

In de laatste decennia zijn er talloze boeken over Tibetaanse wijsheden en spiritualiteit uitgegeven. Vanwege grote overeenkomsten en alle nonsens is het voldoende om er maar één van te lezen. Bovendien zijn en waren er aanknopingspunten met de esoterische beweging zowel in het heden als in de nazitijd. Toen speelde Heinrich Himmler, een van de beruchtste personen uit die tijd, ideologisch een grote rol. Tibet werd als toevluchtsoord voor mensen uit het ondergegangene rijk 'Atlantis', het land van de oorsprong van de noordelijke ziel en de regio van het oostelijke hakenkruis, gezien. Gedichten uit dat land werden in het Duits vertaald. In die tijd vluchtte de Oostenrijkse nazi Heinrich Harrer vanuit Britse krijgsgevangenschap in India naar Tibet, waar hij jaren verbleef en de jonge Dalai Lama in de hoofdstad Lhasa ontmoette. Hier schreef hij later (met veel plagiaten) een boek over die periode, waar hij de samenleving vóór de verdrijving door de Chinezen volgens Colin Goldner veel te rooskleurig schetste.

Verder bestaat er een Tibetaanse 'geneeskunde', die oorspronkelijk uit China kwam. De diagnose van ziekten kan vanuit de verte plaatsvinden. Er kan een horoscoop gebruikt worden en de methode van de astrologische polsslagen. De dure therapieën gebeuren door middel van exorcisme, acupunctuur of het slikken van pillen. Laatstgenoemde bevatten talloze dierlijke bestanddelen (bijvoorbeeld van lama's) wat tot het uitsterven van diverse soorten leidt. Het doel is niet zo zeer genezing, maar het luchten van slecht karma. Opvallend is echter dat de Dalai Lama zelf zich voor lichamelijk herstel naar een conventioneel ziekenhuis begeeft.

De laatste tijd is de belangstelling voor de godkoning verminderd. Zijn populariteit is, na rellen in Tibet tegen de Olympische Spelen in Peking, afgenomen. Vanwege zijn verslechterde gezondheid heeft hij onlangs bevoegdheden aan een 'minister-president' overgedragen die nu de regering in ballingschap leidt en zich voor een onafhankelijk Tibet inzet dat niet alleen de gelijknamige huidige provincie bevat, maar qua oppervlak net zo groot als Europa is. Dit is echter met de regering in Peking niet bespreekbaar. De volgende Dalai Lama zal de vijftiende zijn; er zijn al indicaties wie het eventueel gaat worden.

Wat Colin Goldner schrijft, leidt tot een heel andere zienswijze van het Tibetaanse boeddhisme dan wat op tv altijd gesuggereerd werd. Bijvoorbeeld door Erica Terpstra, die op een van haar talrijke spirituele reizen een bezoek aan de Dalai Lama bracht. Zij durft ons te vertellen dat alle religies voor liefde staan. Maar hoe past dit bij al die ellende die ze veroorzaken?

Reacties

Iets beter dan niets?

FRANS COUWENBERGH (1933) portrettekenaar, voormalig leraar Nederlands

Frans Bijlsma vraagt zich in gemoede af hoe het te verklaren is dat 40% van de Nederlanders tot de ietsisten kan worden gerekend. Zelfs hoogopgeleiden die goed of zelfs zeer goed onderlegd zijn in de natuurwetenschappen, vind je er onder. “Het blijft gissen naar de aard van dat ietsisme,” verzucht hij en wanhoopt of we er ooit achter zullen komen.

Ik zou hem willen helpen door te verwijzen naar mijn bijdrage “Over een nieuw Groot Verhaal” in De Vrijdenker van Jaargang 42 nummer 6/7 juli/augustus 2011.

Ietsisme is toch nog wat ouder

BEN WARNER (Eelde, 1946) communicator, schrijver

Frans Bijlsma schrijft in ons december/januarinumnummer, dat ietsisme al niet zo nieuw meer is. Volgens Wikipedia, citeert hij, stamt het uit 1996 en is het woord later bekend geworden door Verkuijlen en Plasterk. Dit moge zo zijn, maar het woord ietsigheid gebruikte ik al in colleges en lezingen ca. tien jaar eerder. Vooral in Haagse kringen. Echter niet als een omschrijving voor de idee dat er toch iets moet zijn met als mogelijkheid dat dit ‘iets’ misschien ook wel een goddelijke invulling zou kunnen inhouden. Dit laatste juist niet. Ik gebruikte het zelfstandige naamwoord ietsigheid als minimalistische omschrijving van wat er in allereerste aanleg als bestaansbegin kon worden aangeduid, daarmee de *creatio ex nihilo* (schepping uit het niets) omzeilend. Ietsigheid betekende bij mij dus juist geen goddelijke mogelijkheid, maar gewoon beginspul, het fysisch eerste.

Menige communicatiedeskundige of student zal zich dit herinneren. De Millenniumlezing voor de beroepsvereniging voor communicatie Logeion, die ik in Den Haag mocht houden, had als titel Verbonden Ietsigheid. Deze titel gebruikte ik ook voor het boek dat ik in maart 2011 deed verschijnen over de relatie tussen (quantum)fysica en communicatie. Maar zoals gezegd, het eerste gebruik dateert uit de tweede helft van de jaren '80. Het doet me licht genoeg, dat ik kan stellen, dat de term uit de koker van het pure vrijdenken komt.

Selectieve verontwaardiging

ANTON MULLINK (1938, Vorden) was ooit franciscaan, missionaris en kapelaan, wil nu uitdragen hoe wijds het perspectief is van het seculiere denken. Is onder andere werkzaam geweest in de verslavingszorg.

Met enige verbazing las ik het persbericht van de ASP over de moskee in Deventer. Geen misverstand: inhoudelijk sta ik helemaal achter de strekking van actie van de ASP dat er geen openlijke oproepen tot gebed dienen plaats te vinden. Als ik echter in een machtspositie zou zitten en men mij om advies zou vragen, zou ik deze actie sterk ontraden. Tactisch of strategisch vind ik de actie van de ASP slecht en uitermate onhandig. Het lijkt veel op islambashing en selectieve verontwaardiging. Het werkt de invloed van een discriminerende organisatie als de PVV alleen maar in de hand. Wil de ASP een bijwagen van de PVV zijn?

Ik woon vlak achter de katholieke Bavobasiliek in Haarlem. Om de haverklap beieren de klokken, zelfs op de zondagmorgen krijg ik geen gelegenheid om uit te slapen. Onbarmhartig maken de reuze-klokken van dit monsterlijke godshuis mij wakker. Deze zelfde basiliek krijgt van het rijk subsidie om restauratiewerkzaamheden mogelijk te maken. Ons gemeenschapsgeld verdwijnt in deze tempel van

bijgeloof, een gebouw van miljoenen. Ik vind dit kerkgebouw een walgelijk gedrocht en het gebruik ervan a-sociaal. Een paar uur in de week biedt het gelegenheid voor bedenkelijke diensten, waar uitgestreken vrome gezichten opkijken naar priesters die een broodkorst in het Lichaam van Christus omtoveren. In andere streken van ons land is het niet anders. En wat te denken van al die christelijke feestdagen, de geboorte van god's zoon, en zijn opstanding uit het graf.

Ik heb de beginfase van de ASP meegemaakt. Formeel was ik zelfs de eerste secretaris van deze club. Maar al snel nam ik afscheid toen ik vernam dat een ander bestuurslid was bleek te zijn van alle kritiek op Israël, dat voor een groot deel zijn bestaansrecht dankt aan zijn merkwaardige pretentie van het uitverkoren volk van god te zijn. Deze notie vind ik even abject als de katholieke versie van uitverkiezing, dat er 'buiten de kerk geen heil' is.

Wij vinden kerken, klokgelui, confessionele organisaties zoals ChristenUnie, CDA, SGP zo gewoon, dat we er ons niet meer aan ergeren. De skyline van dorpen en steden, ook van Deventer met zijn monumentale Lebuïnus, wordt bepaald door de huizen van de christelijke god. De moslims hebben nog heel wat in te halen.

Ik zou de ASP willen aanraden eerst de hand in eigen boezem te steken van onze christelijke omgeving. Christenbroeders doen niet onder voor moslimbroeders. Ik denk dat er meer energie gestoken moet worden in het bevorderen van het gebruik van het gezond verstand, zodat de basis voor welk irrationeel geloof in welke god dan ook gaat verzwakken en hopelijk helemaal zal verdwijnen. Elke basis voor geloof in een schepper of in het leven na onze dood valt weg als we het gezonde verstand de ruimte geven. Maar 'de strijd aanbinden tegen getetter' lijkt me uitermate contraproductief. Vruchtbaarder lijkt me het gesprek aan te gaan en/of verbinding te zoeken met kritische moslims, als die in Deventer te vinden zijn.

Mijn irritatie schuilt vooral in de hypocriete selectieve verontwaardiging van de ASP.

Politiek is keuzes maken, dan selecteer je

Reactie op de brief van Anton Mullink

HANS DE VRIES is voorzitter van de Atheïstisch Seculiere Partij.

In de bevindingen die Anton Mullink aandraagt, kan ik mij vinden. Als ASP zijn we tegen alle opdringerige geloofsuitingen in de publieke ruimte. Daaronder valt ook zeker het afschaffen van het allesoverheersende klokkengebeier op zondag en andere christelijke gelegenheden dat men vindt de klok te moeten luiden.

Onze keuze voor deze actie is een tactische invulling, dus selectief. Om onze politieke invulling onder de aandacht te brengen in de politieke arena/praktijk kiezen we de juiste gelegenheden en de plaatselijke actualiteit was zo'n gelegenheid in mijn ogen. In de Deventer situatie was er aanleiding om van ons te laten horen.

Als voorzitter van de ASP neem ik graag de genoemde suggesties over. We zullen als partij in alle gevallen dat er aanleiding toe is, publiciteit zoeken om de opdringerige uitingen van welk geloof dan ook aan de kaak te stellen. Hierbij verwijs ik naar het onderzoek van de oprichter van de ASP, Frans van Dongen, dat aantoonde dat 'de religiante wetten' via minimaal 60 wetten privileges geven aan geloofsgroepen. Deze wetten zullen door de ASP worden bestreden en daar waar we politieke aanleiding zien, zullen we ook hiervoor aandacht vragen.

(<http://www.atheistischseculierepartij.nl/index.php/de-wetten/128>)

Als ASP zijn we zeker niet gefocust op hypocriete selectieve Islambashing. Als dat het beeld is dat met deze actie wordt opgeroepen, betreuren we dat. Om zicht te geven op mijn zienswijze, verwijs ik graag naar een interview dat mede naar aanleiding van onze actie afgenomen en geplaatst is in het Deventer Dagblad en op internet geplaatst is bij 'kerk in het midden'.

(<http://www.kerkinhetmidden.nl/nieuws/detail/schrap-artikel-6-uit-grondwet>).

Het wordt tijd dat onze Atheïstisch Seculiere opvattingen in de politieke arena worden gehoord. Eenieder die dit wil ondersteunen of daaraan mee wil werken is welkom om lid te worden.

(<http://www.atheistischseculierepartij.nl/index.php/lid-worden>)

Alles is relatief

HANS LOUIS KOEKOEK (1935, Rotterdam) filmer en schrijver, publiceerde onder meer Ongelovige verhalen; zie ook www.hanskoekoek.nl

Verhuizen, na 40 jaar in je huis gewoond te hebben. Er ligt een vreselijke klus op je te wachten. Laat ik beginnen met het sorteren en opruimen van de boeken. Ik ben zelf onder andere schrijver, dus boeken waren veelal welkom in mijn verblijf. Is het toeval dat een van de boeken die ik als eerste ter hand neem, “De Passievrucht” van Karel Glastra van Loon is? Hij won er diverse belangrijke literaire prijzen mee. Hij heeft de eer het meest vertaald te zijn van alle Nederlandse auteurs.

Toen de belangrijkste boekhandel van Hilversum mij bij een soortement volksfeest uitnodigde om een kraam te bemannen, was ik daar in mijn nopjes mee. De hufters hadden mij niet verteld dat naast mij Karel Glastra van Loon zou staan. De grote gelauwerde schrijver! Vrienden en kennissen voorspelden mij een totale afgang en gaven me de suggestie dat mijn vriendin in steeds andere vermommingen bij mij een boek zou komen kopen. Het zou me voor een totale vernietigende afgang behoeden.

Inderdaad, bij iedere tien exemplaren op de score Glastra van Loon, kon ik er slechts één tegenoverstellen. Die acht of negen boeken die ik toch eerlijk verkocht, redden mijn eer. Maandenlang daarna spraken voor mij volledig onbekende Hilversummers me aan met de vraag of ik niet vreselijk afgunstig was op dat kanon van een Glastra van Loon?

Laat ik nu de nuchtere feiten ter hand nemen: Glastra van Loon werd geboren in 1962, Ik, Hans Koekoek, werd geboren in 1935. Karel Glastra van Loop overleed aan een progressieve hersentumor kort na onze ongelijke kraamverkoop in juli 2005, op 42 jarige leeftijd. Ik ben er nog steeds, hij niet meer. Wie van ons tweeën kan nu afgunstig zijn op de ander? De kop van deze column luidt niet voor niets: Alles is relatief.

Er gaan meer grote namen van destijds door mijn handen. Ik noem er een paar: Cees Nooteboom, Simon Carmiggelt, Jef Geeraerts, Gerrit Krol, Martin Bril, Jan Wolkers, Maurits Mok, Herman Wouk, Oek de Jong, Kristien Hemmerechts. Ik zou zo makkelijk een superlange column kunnen vullen met namen die ooit glansden en nu bij enkelingen alleen nog wat natwinkelen. De huidige mens leeft gejaagd en is kort van memorie. Ooit grote namen, nu teruggebracht tot drukletters op een boekomslag. Ze meenden dat ze met hun boek onvergetelijk zouden worden. Vergeet het maar! Niets vervliegt sneller dan roem.

Nu stap ik over naar mezelf, ik schrijf nog steeds. Waarom doe ik dat? Waar haal ik de energie vandaan? Waarom schrijf ik columns voor De Vrije Gedachte? Dat doe ik in de eerste plaats voor mezelf. De dingen, de feiten onder woorden brengen geeft een zekere bevrediging. Ik doe het niet voor die zo goed als dooie oude mannen die een binding hebben met De Vrije Gedachte. In die paar jaar dat ik columns schrijf, heb ik zegge en schrijve **nul reacties** gekregen. Ik schrijf voor een kerkhof van vrijdenkers. Buitenstaanders die de columns lazen zeiden vaak: nou ze zijn best pittig, geestig, *to the point* en zeer lezenswaardig. Ach, antwoordde ik dan: het blad van De Vrije Gedachte stelt me in staat mijn gedachte te oriënteren en te concentreren. Natuurlijk is de Vrije Gedachte slechts een kreet, want zo langzamerhand stel ik vast dat de leden niet veel gedachten hebben. Ze zwijgen, wat je ook schrijft. Zij rusten bij leven in vrede.

Merkwaardig wat een verhuizing en een selectie van boeken die wel of niet meegaan naar het nieuwe huis, teweeg kan brengen. Ben toch benieuwd of er ergens toch nog “leven” aangeboord kan worden. Op Mars zoeken ze er ook naar. We zullen zien, er gebeuren nog gekkere dingen in het leven.

